

На годиннику час молитви

Чи тільки мені здається, що час пронесеться вихором? Чи тільки я стрімголов проживаю своє життя і кожен наступний мій рік невинно коротшає? Чи пришвидшення — насправді об'єктивна реальність для всього людства і наш спільний годинник почав прискорено відраховувати секунди?

Ось, будь ласка, знову Великий піст! Перші роки він видавався нескінченно довгим. Життя без тишеня смаку, без «усе дозволено» майже зупинялося. Згодом, коли їжа сьак-так перестала бути перешкодою на шляху спасіння, Господь підняв трохи не за вухо на іншу сходинку випробувань — перед його величністю самолюбством (звісно, моїм) постали інші завади, серед яких чільне право «вибороти» стосунки з ближніми. Борсаєшся між духовними капканами, яким ліку немає... А цінний час спливає, набирає оберті... Не такі вони і страшні, виявляється, ці пости. Не такі і довгі. Не зчуєшся, як і цей піст мине, й усе життя... Годинник тікає. І нагадує, що не зроблено нічого доброго, не переможено свої страсті, не виправлено свій норів. А кожної хвилини зустріч з Богом вічна-віч стає ближчою... Праведники святого життя радили чекати того моменту так, як наречений чекає нареченої. Цей час чекання марнувати у мирських задоволеннях легковажно, безвідповідально. Натомість Церква навчає молитися. Великий піст особливо сприятливий для цього.

Нещодавно припав до душі настійний заклик відомого проповідника:

підходиш до храму — молись, у храмі молись, ідеш із храму — продовжуй молитися. Молитов багатьох не бувас. У цьому світі їх не вистачає. До того ж молитва — наше покликання. Як підкреслював патріарх Сербський Павел, людина тому і людина, що молиться. Це наша, так би мовити, видова особливість. А ще — потреба. Навіть якщо хтось із нас, людей, цього досі не усвідомив.

Ось що радять знавці молитовної справи. Під час молитви важливо не тільки говорити, але й слухати, і це буде не монолог, а розмова з Богом. Слухати себе, Бога і ближнього вміє далеко не кожен. Але з досвідом, що набувається по крапельці, людина навчається і слухати, і визнавати свої гріхи та помилки, і щиро говорити про них в молитві до Господа і на сповіді, не приховуючи нічого, не виправдовуючись. Тоді починає розуміти, як сильно Він нас любить, як заступається за нас і вболіває за наші перемоги. І стає людина здатна відчувати Його, почути Його... У сході сонця, у нічній тиші, у ході годинникових стрілок...

А вони все крутяться, крутяться... Від посту до посту... Від Пасхи до Пасхи...

Між ними — безперервний потік слів і дій. І лише почасти — власні переживання євангельських подій. Ці нагадування нам — як віхи на шляху життя. Церква встановила їх, щоб допомогти і боголюбцям, і грішникам зорієнтуватися на місцевості і в часі. Заблукав, заплутався — відірви очі від землі, затамуй подих, озирнися навколо — і побачить душа те, чого

досі не помічала. Ось починається Великий піст, присвячений пам'яті про страждання, смерть і Воскресіння Ісуса Христа. Хіба нам не по дорозі з Тим, Хто віддав за нас життя? І з тими, хто намагається іти за Ним? Це період особливого духовного зосередження для християнина. Коли дух вивільняється з кайданів плоті і підкоряє її собі, ставить тваринну природу на своє місце. Коли душа починає відчувати певну легкість свою і зв'язок із Богом. Коли для неї стають зрозумілими всі догмати, зібрані в Символі віри. Стає зрозумілим, що це — її життя.

В одному з послань святий апостол Павел порівнює шлях християнина із тренуванням атлета, який тримає жорстку дієту, посилено тренується, дотримується режиму, і все задля того, щоб отримати вінок, який зів'яне. А тренування духовне приведе до «вінця нетлінного», до вічної Небесної радості.

Отже, хто ніколи досі не був учасником великопісного «марафону» — має шанс зробити перший крок. Хто приступатиме до цього духовного тренування не вперше — стартуватиме більш усвідомлено, правильно розраховуватиме сили, щоб не схибити і дістатися фінішу. Ну, а хто пожаліє себе або вирішить, що участь у духовному «забігу» для нього зайва, непотрібна, — що ж, можна припустити, колись пошкодує про це. Можливо, і таке щире зітхання милостивий Господь зарахує людині як спасительне. Але все ж таки краще бігти.

Бо й час збігає.

Юлія Іванова

Зверніть увагу

Православні магазини, що знаходилися в ТРЦ «Київ» та в районі Центрального ринку, змінили місцеперебування. Запрошуємо завітати до православного магазину за новою адресою:
вул. Європейська, 66
(колишнє приміщення магазину «Океан» поблизу Свято-Пантелеймонівського храму).

ПРОСИМО ВАШИХ ПОЖЕРТВ НА БУДІВНИЦТВО

**ХРАМУ
СВЯТОГО АПОСТОЛА
АНДРІЯ ПЕРВОЗВАНОВОГО
МІСТА ПОЛТАВИ**

Р/р 37331489000000000260067926
Код ЗКПО 22531703
МФО 331489
ПАТ «Полтава-банк»

Сердечно дякуємо всім відомим і невідомим благодійникам!

ПОСЛАННЯ

Високопреосвященнішого Филипа, митрополита Полтавського і Миргородського, з нагоди початку святого і великого посту пастирям і пастві, монахам і монахиням і всім вірним чадам Полтавської єпархії Української Православної Церкви

Всечесні отці, боголюбиві ченці та черниці, улюблені у Христі брати і сестри! Моя Богом дарована полтавська паство!

Божою милістю ми знову вступаємо в період Великого посту — час особливо сприятливий для спасіння душі.

Великий піст даний нам Богом як найсильніший засіб зміни нашого життя, яке носить у собі домішки гріха, що затмарює його і спотворює мету нашого існування. Та область святого посту, в яку ми входимо, є благодатним горнилом, з якого людина виходить новою і очищеною, будучи коштовністю перед Господом. Преподобний авва Дорофей, повчаючи своїх чад, говорить про святу Чотиридесятницю: «Бог дав ці святі дні для того, щоб як хто постаріється з увагою і покорою подбати про себе і покаятися в гріхах своїх — він очистився від гріхів, які зробив в продовження всього року».

Піст є не тільки справа аскетичного подвигу, але, в першу чергу, подвигу внутрішнього і випробування себе перед лицем Божим. Піст вимагає від нас не тільки виправдання перед Богом, а й зміни себе, гармонійного улаштування всіх сил нашого ества. Наші пісні труди не повинні бути марними, не повинні бути подібні до діяння без плоду, тим більше що піст — це та праця, що приносить плід не згодом, а в міру його виконання.

Вступаючи в подвиг Великого посту, ми повинні зробити головне діяння, необхідне для його проходження: відкрити двері свого серця, щоб туди міг увійти Христос. А це відбувається тільки через особисте покаяння і щире прощення образ, завданих нам нашими ближніми. Про це добре говорить древній аскет і подвижник преподобний

Єфрем Сирин: «Якщо ти, людино, не прощаєш всякого, хто згрішив проти тебе, то не труди себе постом і молитвою. Якщо брату своєму, на якого за що-небудь маєш гнів, не лишаєш боргу його, то абсолютно марно постишся і молишся — Бог не прийме тебе».

Возлюблені у Христі всечесні отці, боголюбиві ченці і черниці, дорогі брати і сестри! Вступаючи у дні святої Чотиридесятниці, закликаю на вас Боже благословення і про одне молю Господа — хай утвердиться мир між вами. Гідно несіть подвиг Великого посту, пам'ятаючи, що він звершується через смирення своєї гордині і служіння далеким і близьким за допомогою християнської любові, розчиненої милосердям.

Нехай у ці дні кожен з нас проаналізує минулий рік, розгляне свої добрі і недобрі вчинки, очистить світлицю своєї душі, щоб вмістити в неї і Тайну Вечерю Господню, і суд над Христом, і наругу Його, і саме Розп'яття Господнє. Якщо ми постаріємося влаштувати це, докладемо зусиль, то в наше серце вселиться непередавана радість Воскресіння Христового.

Нехай Великий піст буде для кожного з нас спасителем, дасть можливість через просвітлений Христом духовний зір зустріти і побачити Його славне і переможне Воскресіння.

Смирений † Филип, милістю Божою Митрополит Полтавський і Миргородський, ваш співмолитвеник і співісник Неділя сиропусна 2020 року, кафедральний град Полтава

Святкове богослужіння навечір'я Богоявлення

✠ У день навечір'я Богоявлення, 18 січня, Високопреосвященніший митрополит Полтавський і Миргородський Филип звершив Божественну літургію та по її завершенні чин Великого освячення води в Свято-Микаїлівському кафедральному соборі міста Полтави. Його Високопреосвященству співслужили ключар собору протоієрей Миколай Довганич і соборне духовенство.

Під час літургії була піднесена сугуба молитва про мир в Україні та про єдність Православної Церкви.

Освятивши воду після завершення літургії, Високопреосвященніший митрополит Филип окропив усіх

присутніх великою агіасмою під спів тропаря свята Богоявлення. Наприкінці богослужіння Владика привітав паству зі святом та благословив усіх.

У святвечір, після літургії, в усіх храмах звершується Велике освячення води. Водосвяття називається Великим через особливу урочистість обряду, наскрізь пронизаного спогадом євангельських подій, що стали не тільки прообразом таємничого омовіння гріхів, але і справжнім освяченням самого ества води через занурення в неї Бога у плоті. Вода ця називається великою агіасмою (з давньогрецької — святиня). Під впливом Єрусалимського уставу з XI–XII століття водосвяття відбувається двічі — й у святвечір, і безпосередньо у день свята Богоявлення — однаковим чином, тому вода, освячена у ці два дні, нічим не відрізняється.

Єпархіальна хроніка

19 січня, з благословення Високопреосвященнішого митрополита Полтавського і Миргородського Филипа, в Свято-Георгіївському храмі села Нижні Млини під Полтавою після Божественної літургії відбувся чин Великого освячення води. Було освячено не тільки воду, принесену прихожанами для вживання протягом року, а й воду в купелі поруч з храмом, куди віруючі вирушили хресним ходом.

19 січня, з благословення Високопреосвященнішого митрополита Полтавського і Миргородського Филипа, прихожани Свято-Миколаївського храму села Світлогірське Кобеляцького благочиння після Божественної літургії пройшли хресним ходом на купіль до річки, де протоієрей Михаїл Костенко звершив чин Великого освячення води. Після молебня настоятель привітав православних зі святом і окропив святою водою.

19 січня, у день свята Хрещення Господнього,

у Богородицькому Горбанівському жіночому монастирі після Божественної літургії був звершений чин Великого освячення води біля храму і на святому джерелі на місці явлення Горбанівської чудотворної ікони Божої Матері. Чин звершив протоієрей Сергій Лихолобов. Напередодні чин Великого освячення води звершив ієрей В'ячеслав Харченко.

19 січня, в свято Хрещення Господнього, парафіяни собору Різдва Христового міста Зінькова після Божественної літургії хресним ходом вирушили на берег річки Ташань. Благодійний Зіньківського округу протоієрей Іоанн Бабич та священник Дмитрій Котелевиць звершили чин Великого освячення води, після чого розпочалося народне купання.

19 січня, у свято Богоявлення, співробітники єпархіального відділу соціального служіння та благодійництва спільно з волонтерами центру «Благо» в супроводі

хористів Петро-Павлівського храму, з благословення Високопреосвященнішого митрополита Полтавського і Миргородського Филипа, відвідали низку установ міста та Полтавського району, де привітали дорослих і дітей зі святом, окропили великою агіасмою і вручили подарунки.

19 січня, в день Святого Богоявлення, з благословення Високопреосвященнішого митрополита Полтавського і Миргородського Филипа та на запрошення завідувачою терапевтичним відділенням 2-ї міської лікарні міста Полтави Марини Миколаївни Невоїт, у молитовній кімнаті, що діє при лікарні, було звершено Велике освячення води. Чин освячення звершив клірик Полтавського Хрестовоздвиженського монастиря ігумен Тихон (Васильєв), разом з яким за відправою молилися сестри обителі, представники монастирського сестринства милосердя, керівництво терапевтичного відділення, медперсонал та пацієнти лікарні.

Після освячення води отець Тихон звернувся до присутніх зі словом настанови і побажаннями Божої допомоги в лікарських трудах та скорішого одужання хворим. Священик окропив святою водою усіх присутніх, а потім — приміщення та палати відділення.

22 січня волонтери центру Свято-Троїцького храму селища Котельва, з благословення Високопреосвященнішого митрополита Полтавського і Миргородського Филипа, відвідали онкогематологічне відділення дитячої міської клінічної лікарні Полтави. Для дітей, які знаходяться тут на лікуванні, був проведений майстер-клас з розпису пряників, а протоієрей Роман Довганич окропив палати святою водою.

Цього ж дня у якості адресної допомоги були передані кошти, зібрані під час благодійного ярмарку на підтримку онкохворих дітей «Чужих дітей не буває» та благодійного ярмарку, який відбувся в Котельві.

29 січня, з благословення Високопреосвященнішого митрополита Полтавського і Миргородського Филипа і на запрошення президента громадської організації «Слов'янський клуб» Людмили Чередник, клірик Хрестовоздвиженського монастиря ігумен Тихон (Васильєв) відвідав засідання клубу, що цього разу відбувалося в прес-центрі Полтавського художнього музею (Галереї мистецтв) імені М. Ярошенка і було присвячено ювілею віце-президента «Слов'янського клубу», директора Галереї мистецтв Ольги Миколаївни Курчакової. Протягом вечора прозвучало безліч добрих слів на адресу ювілярки. Ігумен Тихон передав Ользі Миколаївні привітання від митрополита Филипа з найкращими побажаннями.

Щомісяця, кожної 2-ї і 4-ї неділі, з благословення Високопреосвященнішого митрополита Полтавського і Миргородського Филипа, при Полтавському Хрестовоздвиженському жіночому монастирі

Всенічне бдіння напередодні свята Хрещення Господнього

✠ Напередодні свята Богоявлення, 18 січня, Високопреосвященніший митрополит Полтавський і Миргородський Филип звершив вечірнє богослужіння в Свято-Макаріївському кафедральному соборі міста Полтави. За богослужбовим уставом, всенічне бдіння у Різдвяний і Хрещенський святвечір складається з Великого повечір'я, літїї з освяченням хлібів, святкової утрени з поліелеєм та 1-го часу. Його Високопреосвященству співслужили ключар Свято-Макаріївського собору протоієрей Миколай Довганич і соборне духовенство.

На утрени, після читання Євангелія на поліелеї, Його Високопреосвященство помазав усіх освяченим елеєм.

Свято Богоявлення

✠ У день свята Богоявлення, або Хрещення Господа і Спаса нашого Ісуса Христа, 19 січня, Високопреосвященніший митрополит Полтавський і Миргородський Филип звершив Божественну літургію у Свято-Макаріївському кафедральному соборі міста Полтави. Його Високопреосвященству співслужили ключар собору протоієрей Миколай Довганич і соборне духовенство.

Хрещення Господнє від святого Іоанна Предтечі описує святий євангеліст Матфей словами: «Хрестившись, Ісус вийшов зразу ж з води — і ось, розкрились Йому небеса, і побачив Іоанн Духа Божого, Котрий сховався, як голуб, і спускався на Нього» (Мф. 3:16). У цей час почувся голос Божий з неба: «Цей є

Син Мій Улюблений, у Котрому Моє благовоління» (Мф. 3:17). Таким чином Бог, єдиний по природі та троїчний у іпостасях, явив Себе світу, через що свято Хрещення має назву Богоявлення.

Під час літургії в соборі була піднесена сугуба молитва про мир в Україні та про єдність Православної Церкви.

Проповідь виголосив протоієрей Миколай Довганич.

По закінченні літургії Високопреосвященніший митрополит Филип звершив у храмі чин Великого освячення води і окропив усіх присутніх великою агасмою під спів тропаря свята Богоявлення.

Наприкінці богослужіння Владика привітав паству зі святом та благословив усіх.

Хрещення Господа Бога і Спаса нашого Ісуса Христа

✠ У день свята Хрещення Господа Бога і Спаса нашого Ісуса Христа, 19 січня, віце-ректор Полтавської Місіонерської Духовної семінарії Преосвященний єпископ Новосанжарський Веніамін звершив Божественну літургію у Свято-Миколаївському соборі Архієрейського подвір'я міста Горішні Плавні. Його Преосвященству співслужили ключар протоієрей Георгій Граб, клірики собору та викладачі семінарії у священному сані.

Після читання Святого Євангелія Архіпастир звернувся до вірян зі словом проповіді.

Під час богослужіння була піднесена сугуба молитва про мир в Україні та про єдність Православної Церкви.

Після Божественної літургії зі Свято-Миколаївського собору прихожани з хоругвами та іконами звершили хресний хід до ріки Дніпра. Чин Великого освячення води на березі річки звершив Преосвященний єпископ Новосанжарський Веніамін у співслужінні духовенства міста. Освятивши воду, Владика звернувся до присутніх зі словом проповіді. Далі священнослужителі окропили освяченою водою людей, які прийшли в цей святковий день розділити радість спільної молитви.

Також священнослужителі звершили освячення води у територіальному центрі соціального обслуговування «Калина», ТРК «ГЗК» та інших установах міста.

Єпархіальна хроніка

проводяться зустрічі-бесіди з бажаючими вступити в сестринство милосердя. Духівник сестринства ігумен Тихон (Васильєв) після пізньої літургії пропонує до обговорення за чаюванням теми соціального служіння, історії сестринств милосердя, порушує питання богослужбового життя Церкви, милосердя людини як основної християнської чесноти і запоруки радості.

30 січня, з благословення Високопреосвященнішого митрополита Полтавського і Миргородського Филипа, у приміщенні біля Свято-Макаріївського кафедрального собору відбулося зібрання членів кіноклубу, що діє при Полтавській православної «молодіжці». Перегляд фільмів відбувається за участю ігумена Афанасія (Бідного). Після сеансу всі охочі поділилися враженнями про фільм та обговорили цікаві моменти, також зібранню був запропонований чай та солодощі. Про роботу «молодіжки» та наступні кіносеанси можна дізнатися

на сторінках «молодіжки» в мережах Фейсбук та Інстаграм.

31 січня в краєзнавчому музеї міста Горішні Плавні відбулося відкриття виставки нагрудних хрестів «Хрести України. Північ». Єдиний в Україні і Східній Європі Музей Хреста представляє понад 1200 експонатів, зібраних на території Київської, Чернігівської і Житомирської областей України, — від часів Хрещення Русі через епоху Великого князівства Литовського і козацьку добу до початку ХХ століття.

Музей Хреста, як торік повідомляла газета «Відомості Полтавської єпархії», створено на базі особистих колекцій відомого дніпровського історика, археолога і дослідника старовини Віктора Векленка.

З благословення Ректора Полтавської Місіонерської Духовної семінарії Високопреосвященнішого митрополита Полтавського і Миргородського Филипа, у відкритті виставки взяв участь проректор з виховної роботи семінарії протоієрей Ростислав Дени-

сюк. Отець Ростислав звернувся до присутніх з вітальним словом та розповів про хрест як головний символ християнства.

Експозицію представив сам засновник Музею Хреста Віктор Олексійович Векленко.

Виставка працюватиме до кінця квітня.

2 лютого, з благословення Високопреосвященнішого митрополита Полтавського і Миргородського Филипа, вихованці недільної школи храму святого апостола Андрія Первозваного міста Полтави взяли участь у позашкільному заході «З чумаками на ярмарок», що відбувся в краєзнавчому музеї міста. Співробітники музею розповіли про історію чумакування, спосіб життя, традиції чумаків. Діти ознайомилися з предметами побуту та товарами, які продавалися й купувалися на ярмарках чумаками. Після екскурсії по музею було проведено кілька конкурсів з метою активізації пізнавальної діяльності дітей.

Клірик Свято-Вознесенського храму селища Котельва протоієрей Миколай Ковальов за участь у волонтерських і миротворчих акціях нагороджений відзнакою Президента України «За участь в антитерористичній операції» та медаллю всеукраїнського об'єднання «Крайна» «За гідність та патріотизм».

6 лютого, в день пам'яті блаженної Ксенії Петербурзької, у храмі міста Горішні Плавні, освяченому на її честь, було звершено урочисте богослужіння з нагоди престольного свята. Богослужіння очолив благочинний Горішньоплавнівського округу протоієрей Георгій Граб у співслужінні ключаря храму протоієрея Миколая Польшанського, викладачів Полтавської Місіонерської Духовної семінарії та гостей свята у священному сані. Перед початком Божественної літургії був звершений молебень з освяченням води і читанням акафіста блаженній Ксенії. За літургією була піднесена сугуба молитва за мир в Україні

та єдність Православної Церкви. Майже усі парафіяни та прочани, яким дорога пам'ять блаженної матері Ксенії, приступили до Причастя Святих Христових Таїн. Після завершення богослужіння викладач семінарії протоієрей Анатолій Боярчук привітав вірян зі святом та виголосив проповідь про подвиги блаженної та її молитовну допомогу.

7 лютого, з благословення Високопреосвященнішого митрополита Полтавського і Миргородського Филипа, студенти 1-го курсу Іконописної школи імені преподобного Порфирія Кавсокалівіта Полтавської Місіонерської Духовної семінарії завітали до Кременчуцької художньої галереї, де відвідали виставку живопису художників з Пирятина, подружжя Олексія та Оксани Іванюків, які працюють у жанрах пейзажу і натюрморту, є учасниками численних всеукраїнських виставок та пленерів, авторських проєктів у Києві, Вашингтоні, Нью-Йорку, Сан-Франциско, Варшаві.

День тезоіменитства Високопреосвященнішого митрополита Филипа

✠ У день пам'яті святителя і чудотворця Филипа, 22 січня, Високопреосвященніший митрополит Полтавський і Миргородський Филип за Божественною літургією в Полтавському Хрестовоздвиженському жіночому монастирі молитовно відзначив день свого тезоіменитства. Його Високопреосвященству співслужили Високопреосвященніший митрополит Херсонський і Таврійський Іоанн, Високопреосвященніший митрополит Ізюмський і Куп'янський Єлисей, Преосвященний єпископ Новосанжарський Веніамін, секретар Полтавської єпархії протоієрей Михаїл Волощук, прес-секретар протоієрей Миколай Довганич, благочинний Полтавського міського благочиння протоієрей Іоанн Корнієнко, благочинні єпархіальних округів, клірики Хрестовоздвиженського монастиря та духовенство єпархії.

Проповідь виголосив протоієрей Миколай Довганич.

Пісенспіви Божественної літургії виконав чоловічий архієрейський квартет під керуванням протодиякона Героґія Лінда.

За Божественною літургією була піднесена сугуба молитва про мир в Україні та єдність Православної Церкви.

Після богослужіння зі словами привітання до Владика звернулися Архіпастирі та благочинний Полтавського градського округу протоієрей Іоанн Корнієнко. Після цього й усі присутні привітали свого Владика з днем тезоіменитства та отримали архіпастирське благословення.

Неділя 32-га після П'ятидесятниці

✠ У неділю 32-гу по П'ятидесятниці, після Богоявлення, в день пам'яті святих мучеників Єрмила та Стратоніка, преподобного затворника Ростовського Іринарха, преподобних отців, в Синаї та Раїфі побитих, та преподобного Єлзара Анзерського, 26 січня, Високопреосвященніший митрополит Полтавський і Миргородський Филип очолив Божественну літургію в Свято-Макаріївському кафедральному соборі міста Полтави. Його Високопреосвященству

співслужили ключар собору протоієрей Миколай Довганич та соборне духовенство.

Пісеноспіви Божественної літургії виконував архієрейський хор під керуванням протоієрея Олега Приходька.

За Божественною літургією була піднесена сугуба молитва про мир в Україні та єдність Православної Церкви.

Після запричасного вірша проповідь виголосив протоієрей Василій Цюлка.

По завершенні богослужіння Владика звернувся до прихожан з архіпастирським словом і благословив усіх.

Вечірнє богослужіння

✠ Напередодні неділі 33-ї по П'ятидесятниці, 1 лютого, Високопреосвященніший митрополит Полтавський і Миргородський Филип звершив вечірнє богослужіння в Свято-Макаріївському кафедральному соборі міста Полтави. Його Високопреосвященству співслужили ключар собору протоієрей Миколай Довганич та соборне духовенство. На утрині, після читання Євангелія на поліелеї, Його Високопреосвященство помазав усіх освяченим елеєм.

Місіонерська літургія з поясненнями

✠ У день пам'яті преподобного Макарія Великого, 1 лютого, з благословення Високопреосвященнішого митрополита Полтавського і Миргородського Филипа, віце-ректор Полтавської Місіонерської Духовної семінарії Преосвященний єпископ Новосанжарський Веніамін звершив місіонерське богослужіння у Свято-Макаріївському кафедральному соборі міста Полтави. Його Преосвященству співслужили ключар собору протоієрей Миколай Довганич та міське духовенство.

Після читання Святого Євангелія Владика звернувся до вірян зі словом проповіді.

За богослужінням була піднесена сугуба молитва про мир в Україні та єдність Святого Православ'я. Тексти Священного Писання були прочитані церковнослов'янською та українською мовами.

Метою місіонерського богослужіння є допомога людям глибше зрозуміти сенс церковної служби. Літургія з поясненнями корисна постійним парафіянам православних храмів, які бажають глибше пізнати свою віру й усвідомлено брати участь у богослужінні, розуміючи священнодійства кожного його моменту. Тих, хто тільки починає свій шлях до воцерковлення або ж проявляє інтерес до християнської традиції, така літургія наблизить до розуміння духовного життя Православної Церкви. Адже під час богослужіння священники не тільки звершують, але і коментують свої дії, розкривають сенс молитов.

Під час місіонерської літургії у Свято-Макаріївському соборі історичні та богословські аспекти тих чи інших частин пояснював Владика Веніамін. У такі моменти богослужіння призупинялося.

На завершення Божественної літургії єпископ Веніамін звернувся до парафіян зі словом настанови та благословив усіх.

Слова подяки Владичі від прихожан та духовенства висловив протоієрей Миколай Довганич.

Неділя 33-тя після П'ятидесятниці

✠ У неділю 33-тю по П'ятидесятниці, день пам'яті святого преподобного Євфимія Великого, 2 лютого, Високопреосвященніший митрополит Полтавський і Миргородський Филип очолив Божественну літургію в храмі на честь Горбанівської ікони Божої Матері Богородицького Горбанівського жіночого монастиря під Полтавою. Його Високопреосвященству співслужили ключар собору протоієрей Миколай Довганич та духовенство обителі.

За богослужінням молилися ігумення Ангеліна з сестрами обителі.

Піснеспіви Божественної літургії виконував архієрейський хор під керуванням протодиякона Георгія Лінда.

За Божественною літургією була піднесена сугуба молитва про мир в Україні та єдність Православної Церкви.

За богослужінням Владика митрополит звершив пресвітерську хіротонію диякона Сергія Омеляненка.

Після запричасного вірша проповідь виголосив протоієрей Миколай Довганич.

Наприкінці богослужіння Владика звернувся з архіпастирським словом і благословив усіх.

Збори духовенства Полтави

✠ В управлінні Полтавської єпархії 4 лютого під головуванням Високопреосвященнішого митрополита Полтавського і Миргородського Филипа відбулися збори настоятелів та ключарів храмів міста Полтави. Під час зустрічі обговорювалися актуальні питання церковного життя. Збори розпочалися і закінчилися спільною молитвою.

«Церква мучеників: гоніння на віру та Церкву в ХХ столітті»

✠ З благословення Високопреосвященнішого митрополита Полтавського і Миргородського Филипа, віце-ректор Полтавської Місіонерської Духовної семінарії Преосвященний єпископ Новосанжарський Веніамін, проректор з виховної роботи протоієрей Ростислав Денисюк та завідувач канцелярією семінарії Юрій Петрович Петролюк узяти участь у роботі Міжнародної наукової конференції «Церква мучеників: гоніння на віру та Церкву в ХХ столітті», що відбулася 6–7 лютого у Свято-Успенській Києво-Печерській Лаврі. Конференцію організовано спільно Київською Духовною академією та Центром вивчення спадщини новомучеників і сповідників ХХ століття. Більше сотні науковців прибули на форум з 17 країн світу. У рамках роботи секції «Но-

вомученики і сповідники ХХ століття: поштовх і спадщина», з благословення Ректора Полтавської Місіонерської Духовної семінарії Високопреосвященнішого митрополита Полтавського і Миргородського Филипа, віце-ректор єпископ Новосанжарський Веніамін зачитав доповідь Владика Ректора митрополита Филипа, «Мученики за віру на Полтавщині в ХХ столітті». Крім того, віце-ректор Полтавської семінарії, кандидат філософських наук єпископ Новосанжарський Веніамін (Погребной) виступив модератором секції «Мучеництво і сповідництво в історії Церкви: пам'ять і осмислення» та виголосив доповідь «Феномен страждань: праведний Іов, пророк Ісайя, мученики, Христос», а проректор з виховної роботи та викладач Полтавської семінарії протоієрей Ростислав Денисюк виступив модератором секції «Православна Церква в СРСР у період атеїстичних гонінь ХХ століття» та виголосив доповідь «Рух «відмовних» (рос. — непоминающих) в Полтавській єпархії в 1930-ті роки».

День пам'яті священномученика Володимира (Богоявленського), митрополита Київського

✠ У день пам'яті священномученика Володимира (Богоявленського), митрополита Київського і Галицького, 7 лютого, віце-ректор Полтавської Місіонерської Духовної семінарії єпископ Новосанжарський Веніамін узяв участь у соборному богослужінні у Трапезному храмі на честь преподобних Антонія і Феодосія Печерських у Свято-Успенській Києво-Печерській Лаврі.

Божественну літургію очолив перший заступник голови Архієрейського Синоду РПЦЗ Митрополит Берлінський і Німецький Марк у співслужінні намісника Свято-Успенської Києво-Печерської Лаври митрополита Вишгородського і Чорнобильського Павла, керуючого справами УПЦ митрополита Бориспільського і Броварського Антонія, митрополита Львівського і Галицького Філарета, голови Учебного комітету при Священному Синоді УПЦ митрополита Ніжинського і Прилуцького Климента, архієпископа Бучанського Пантелеїмона, ректора КДАіС єпископа Білоцерківського Сільвестра, єпископа Іванківського Кассіана, єпископа Ялтинського Нестора, проректора з виховної роботи КДАіС єпископа Згурівського Амвросія, а також братії та гостей обителі у священному сані.

За богослужінням були піднесені молитви за мир в Україні та єдність Святого Православ'я.

За богослужінням молилися студенти і вихованці Київських духовних шкіл, парафіяни та паломники Києво-Печерської обителі.

Після читання святого Євангелія Владика Павел звернувся до віруючих зі словом проповіді.

По закінченні літургії було звершено молебень і прочитано молитву перед іконою священномученика Володимира.

Передача мощей Полтавських святих до Києва

✠ На прийомі у Високопреосвященнішого митрополита Полтавського і Миргородського Филипа в єпархіальному управлінні 3 лютого побував секретар літургійної комісії Київської єпархії, настоятель храму Єрусалимської ікони Божої Матері протоієрей Дмитрій Гарчук. Під час зустрічі правлячий Архієрей, згідно з поданим проханням, передав громаді храму Єрусалимської ікони Божої Матері Голосіївського благочиння Південно-Східного Київського вікаріатства в благословення і для молитовного вшанування частки мощей святих Іларіона і Афанасія Полтавських. Протоієрей Дмитрій подякував Високопреосвященнішому Владиці митрополиту і попросив про святих молитви.

Відспівування протоієрея Василя Грома

✠ Високопреосвященніший митрополит Полтавський і Миргородський Филип 6 лютого очолив відспівування клірика єпархії протоієрея Василя Грома, який спочив 4 лютого. Тіло покійного відразу було привезено до Спасо-Преображенського Мгарського чоловічого монастиря, де розпочато безперестанне читання Євангелія. Відспівування відбулося у Свято-Покровському храмі села Мальці Миргородського району, де служив спочилий. До молитви за новопреставленого долучилося духовенство єпархії та чисельні віряни.

Протоієрея Василя поховали згідно з його передсмертним бажанням на цвинтарі села Клепачі Лубенського району поруч з могилою батька, теж священника.

Вічна пам'ять

Спочив духівник двох благочиній єпархії протоієрей Василь Гром

Після тяжкої тривалої хвороби, перебуваючи у лікарні, 4 лютого відійшов до Господа духівник Миргородського та Великобагачанського благочиній Полтавської єпархії митрофорний протоієрей Василь Гром.

Народився отець Василь 25 січня 1949 року в селі Клепачі Лубенського району Полтавської області, виховувався у віруючій сім'ї. Коли йому було 22 роки, батько прийняв священний сан, і це вплинуло на подальший життєвий шлях сина. Мине десять років, і він напише у автобіографії: «Вирішив остаточно своє подальше життя присвятити Господу. Сімейний стан — неодружений. 5 березня 1981 року». Через три дні, 8 березня, Преосвященний єпископ Полтавський і Кременчуцький

Дамаскін звершив дияконську хіротонію отця Василя, а ще через тиждень, 15 березня, — пресвітерську. Протягом тридцяти років батюшка був незмінним настоятелем Свято-Покровської церкви села Мальці Миргородського району Полтавської області.

Сумлінний служитель вівтаря Господнього і добрий пастир стада Христового, отець Василь обслуговував, за сумісництвом, парафії в селах Грушино, Ковалі, Мелюшки Хорольського району, де організував будівництво храмів та парафіяльне життя. Пастирське служіння отця Василь поєднував із заочним навчанням у семінарії, яке закінчив у 1990 році.

Духовенство двох благочиній Полтавської єпархії, Миргородського та Велико-

багачанського, зі смертю отця Василя лишилося свого багаторічного духівника, з яким можна було вирішити наболілі питання пастирського служіння. Користувався неабияким авторитетом отець Василь і серед священства та віруючих не лише Полтавської, а й Кременчуцької єпархії.

За сумлінне служіння Церкві Христовій протоієрей Василь Гром удостоєний усіх церковних нагород — останньою нагородою було служіння Божественної літургії з відкритими Царськими вратами до молитви «Отче наш».

Вдячна паства просить Господа вселити отця Василя у Небесні обителі.

Вічна Вам пам'ять, отче Василіе!

Зверніть увагу

Шановні читачі! Запрошуємо вас відвідати сторінки Полтавської єпархії у соцмережах

<https://www.facebook.com/pravpoltava/>

<https://www.youtube.com/channel/UCm1CfTBOvNDmEEECpEQpsOw/>

https://www.instagram.com/poltava_diocese/

Читайте і переглядайте відеосюжети, шукайте корисну для себе інформацію, радьте рідним і знайомим, підписуйтесь та робіть репости.

День пам'яті священномученика Василія Полтавського

✠ У день пам'яті священномученика Василія Полтавського, єпископа Прилуцького, 7 лютого, Високопреосвященніший митрополит Полтавський і Миргородський Филип звершив Боже-ственну літургію в Свято-Макаріївському кафедральному соборі міста Полтави. Його Високопреосвященству співслужили ключар Свято-Макаріївського храму протоієрей Миколай Довганич, благочинний Полтавського градського округу протоієрей Іоанн Корнієнко, благочинний Полтавського районного округу протоієрей Олександр Антонюк, клірики собору та полтавське духовенство.

За Божественною літургією була піднесена сугуба молитва про мир в Україні та єдність Православної Церкви.

Після богослужіння був звершений молебень святителю Василю.

Виставки

Духовний зв'язок поколінь

У Полтавському краєзнавчому музеї імені Василя Кричевського відкрилася виставка «З вірою в серці. Сакральні речі релігійних конфесій Полтавщини». За задумом упорядників, експозиція має представляти конфесійне розмаїття регіону. Один із головних принципів побудови, звичайно ж, час, історія. А через неї — взаємодія традицій, їх наступність, вплив релігійного життя на духовне самопочуття наших сучасників-полтавців.

Як розповідає куратор виставки, завідувач відділу історії пізнього середньовіччя і нового часу краєзнавчого музею Ганна Барська, ідея організувати міжконфесійну виставку сподобалася представникам різних церковних громад. Відгукнулися одразу десять: зібрали і принесли для створення експозиції найбільш пошановані у своєму середовищі культові речі. Тож діалог, як бачимо, розпочався ще до офіційного відкриття.

Згодом на презентації у фойє музею зібралися православні і католики, представники Вірменської Апостольської Церкви і протестанти, іудеї і мусульмани. Кожна конфесія у зв'язку з Полтавщиною має свою історію.

Вірнян Вірменської Апостольської Церкви, наприклад, — не така численна громада. Одним із поштовхів до її утворення ще наприкінці ХХ століття стали трагічні події — землетрус 1980 року. «На виставці багато матеріалів, які допомагають нашим полтавцям зрозуміти одне одного», — ділиться представниця Вірменської Церкви Венера Ріттер. І додає: «Дружні контакти у вірмен Полтави вже встановилися з православним священством і віруючими Полтавської єпархії. На запрошення вірменської громади вони беруть участь у спільних заходах».

Виставкова зала умовно поділена на дві частини. Праворуч у великих вітринах — священні книги, ікони, предмети церковного вжитку, облачення, друківані та фотоматеріали. Навпроти розміщені макети полтавських храмів, побудованих у ХVIII — на початку ХХ століття. Більшість, на жаль, була зруйнована у часи воєнного атеїзму.

На думку архітектора Оксани Білявської, яка брала участь у створенні експозиції, полтавські храми дореволюційної доби відзначалися високим художнім рівнем, своїм ошатним виглядом підтримували неповторне архітектурне обличчя міста. У 90-ті роки ХХ століття в проектно-дослідницькій майстерні «Храм» під керівництвом відомого архітектора В. О. Трегубова були відтворені в макетах деякі із зруйнованих церков: Успенський собор, Стрітенська церква, Покровський храм та деякі інші. Унікальна колекція макетів тепер зберігається в Полтав-

ському краєзнавчому музеї. Їх експонують на виставці «З вірою в серці».

Організатори виставки запропонували оригінальне вирішення першого показу. Право познайомити гостей музею з матеріалами релігійних напрямів надали їх представникам — служителям і вірянам. Ідея цілком виправдала себе. Кожна церковна громада зробила акцент на якихось важливих для своєї традиції догматах, обрядах, історії.

Полтавська єпархія теж активно долучилася до створення експозиції. Православні — найдавніша церковна громада нашого краю. За матеріалами, наданими для виставки, можна простежити зв'язок поколінь віруючого народу. Невипадково композиційним і духовним центром експозиції є список Козельщанської ікони Божої Матері (з фондів музею) — покровительки полтавського краю на усі часи.

«Господь створив світ для всіх людей, — зауважує учасник презентації прес-секретар Полтавського єпархіального управління протоієрей Миколай Довганич. — Бог закликає усіх нас у Своє Царство. Пам'ятаючи це, слід частіше спілкуватися, в тому числі з представниками інших релігій, дізнаватися, чим живуть наші земляки, чого прагнуть. Виставка в краєзнавчому му-

зеї — реальний крок до встановлення взаєморозуміння і мирного діалогу між людьми».

У вітринах, що висвітлюють сучасне життя Полтавської єпархії, представлені матеріали про різні напрями духовно-просвітницької діяльності. Передусім це православна освіта, підготовка і видання навчальних посібників з християнської етики, газета «Відомості Полтавської єпархії». Фотографії останнього часу знайомлять із справами благодійності і соціального служіння.

Від імені Полтавської єпархії отець Миколай Довганич провів імпровізовану екскурсію для гостей виставки. Приділив особливу увагу роботі молодіжного православного центру «Благо», турботі волонтерів про онкохворих дітей.

У виставки «З вірою в серці» покликання не лише ознайомче. Робота над експозицією, її побудовою, художнім вирішенням, нехай і ситуативно, об'єднала багатьох людей. Незважаючи на суттєві розбіжності, історичні кон-

флікти, почуття толерантності та взаєморозуміння не зрадило присутніх.

«Що об'єднує усіх, хто допомагав створювати виставку і сьогодні прийшов на її відкриття? — розмірковує протоієрей Сергій Пашко. — Усі речі, які ми бачимо у вітринах, свідчать про одне: люди шукають у Бозі сенс свого життя. І ця жага зрозуміти — для чого я живу? — від століття до століття, долаючи бар'єри часу і простору, не вмирає в нас. Завдяки цій потребі люди наближуються до одвічних духовних цінностей, сповідують і наслідують їх».

Презентація виставки перетворилася на захоплюючий екскурс сторінками історії релігій і народів. Мимоволі усвідомлювалося, в якому різноманітному світі ми живемо. І це в кордонах лише однієї області, одного міста. Виставка поставила усіх своїх учасників та гостей поруч. На якийсь час здолала межі національно-релігійного виміру. Аби відкрити серця людей назустріч Богу.

Людмила Нікіміна

Продолжение.
Начало в № 10–11 (2019)

Остров святых

Одной из главных целей, к которой стремятся все паломники, посещающие Кипр, является Киккский монастырь. Направились туда и мы.

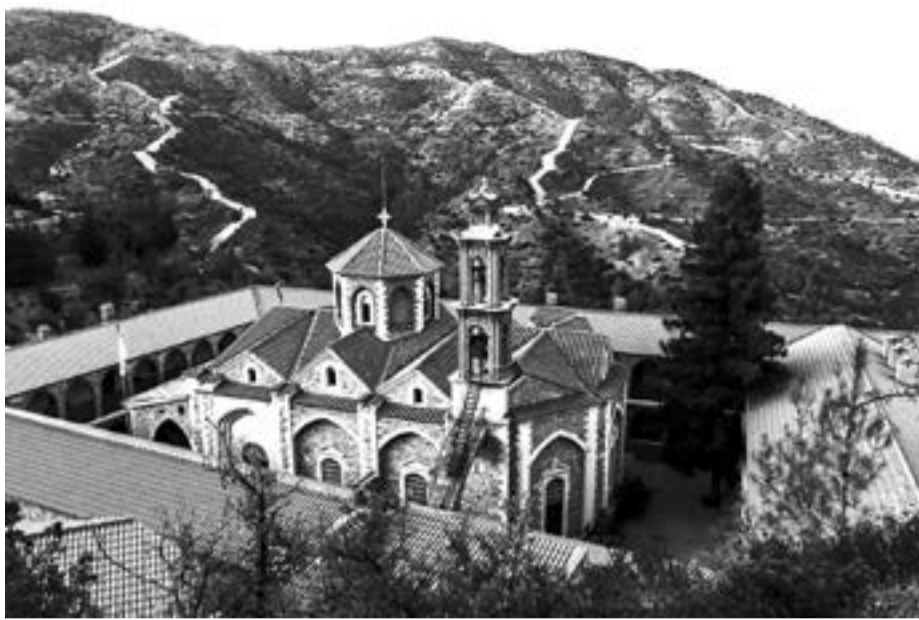
Полное название этой самой знаменитой здесь обители таково: Η Ιερά, Βασιλική, Πατριαρχική Σταυροπηγιακή Μονή της Παναγίας του Κύκκου — Священный царский и ставропигиальный монастырь Киккской иконы Божией Матери. Царским он называется потому, что был основан на личные денежные пожертвования византийского императора Алексия Комнина; ставропигиальным — потому что на закладном камне был помещен крест, а на административном языке Церкви это означает, что монастырь обладает самоуправлением, разумеется, в рамках Кипрской Православной Церкви. Происхождение названия «Киккский» доподлинно неизвестно. Согласно распространенной точке зрения, оно восходит к названию дикого кустарника, произрастающего в этой местности и называемого «кокос». Существует и красивое предание, связывающее название «Киккский» с пением некоей птицы, которая якобы еще в древности облетала окрестные горы и предвещала основание монастыря пением стихов:

*Киккос, Киккос, одним днем
Быть тебе монастырем,
Злата Госпожа войдет
И отсюда не уйдет.*

Так на самом деле и произошло, поскольку в монастыре, построенном в западной части горной цепи Троодос на расстоянии всего 18 км от самой высокой горной вершины Кипра — Олимпа, — с конца XI века хранится чудотворная Киккская икона Божией Матери, которая в течение девяти веков ни на день не покидала монастырь. Горы здесь покрыты буйной растительностью — кустарниками и деревьями. Местоположение весьма удобно для того, чтобы, ни на что не отвлекаясь, предаваться молитвенному подвигу. А избрала эту местность для Своих насельников Сама Пресвятая Богородица. Вот как об этом повествует предание.

Изначально апостол Лука, написавший несколько икон с Богородицы, послал этот образ в Египет, и вплоть до 980 года он служил утешением для местных христиан. С нашествием же сарацинов, начавших гонения, икона была отправлена морем в Константинополь, по пути захвачена пиратами, однако отбита греческими моряками, которые и доставили ее по назначению. В чертогах византийских императоров она хранилась вплоть до начала XII столетия, когда произошли следующие события.

Было это около 1100 года. В пещере горы Киккос жил старый отшельник по имени Исаия. Однажды византийский наместник Кипра архонт Мануил Вутомитис, который проводил лето в богато цветущей желтым фенхелем высокогорной долине Маратасса, отправился на охоту в леса Троодоса. Сбившись с пути, он долго не мог разыскать дорогу домой и случайно наткнулся на Исаию. Наместник попросил старца указать ему дорогу, но удалившийся от мира отшельник, не желая нарушать своего безмолвия, ничего ему не ответил. Рассерженный таким поведением, Мануил Вутомитис ударил

Киккский монастырь в горах

Этот мозаичный список Киккской иконы Божией Матери встречает паломников у входа в монастырь

Исаию. А некоторое время спустя, уже по возвращении в Никосию, неожиданно заболел неизлечимой болезнью, како-то разновидностью паралича. Справедливо решив, что болезнь послана ему в наказание за то, что он был груб с подвижником Божиим, архонт отправил слуг разыскать Исаию. Старца привели к правителю, и Вутомитис со смирением просил простить его. Ничего не сказав в ответ, монах принялся молиться об исцелении страждущего. Почувствовав, что болезнь отступила по молитвам старца, Вутомитис обещал Исаие дать всё, что тот у него попросит. Однако святой не пожелал ни денег, ни титулов, но, следуя Божественному повелению, попросил Вутомитиса привезти ему

из Константинополя икону Божией Матери — одну из написанных рукой евангелиста Луки еще при земной жизни Девы Марии. Правитель усомнился, сможет ли убедить императора Византии, Алексия Комнина, отдать святой образ, хранившийся во дворце, но всё же отправился в Константинополь, взяв с собой и старца Исаию.

Прошло много времени после их прибытия в столицу, а наместник Кипра всё никак не мог найти удобный момент, чтобы предстать перед императором и просить его об иконе. Не желая томить Исаию, он отправил его назад с другими иконами и церковной утварью, пообещав, что в ближайшее время обязательно встретится с императором. И вскоре

случай представился. Дочь императора заболела той же болезнью, что некогда перенес и Мануил Вутомитис. Воспользовавшись поводом, архонт тут же отправился к императору и рассказал ему о том, что с ним самим приключилось, и об отшельнике Исаии, и заверил, что дочь правителя сразу же исцелится, как только тот согласится отправить икону на Кипр. Старцу Исаие пришлось вернуться в столицу, в Константинополь. Он принялся горячо молиться Господу об исцелении заболевшей, и его молитва была услышана. Однако император не желал расставаться с иконой. Он призвал к себе лучших художников Византийской империи, чтобы те написали ее точную копию. Список был выполнен настолько искусно, что отличить его от оригинала было невозможно. Император Алексей, не указывая, какая из двух икон подлинная, объявил старцу, что он может выбрать любую. Если выберет оригинал, то так тому и быть — святой образ тотчас отправится на Кипр.

Долго молился старец, приклонив колена перед этими иконами, и просил Пресвятую Богородицу, чтобы Она Сама указала ему на подлинный образ. Тут откуда-то прилетела пчела и, покружив над образами, села на один из них. Исаия воспринял это как знак от Богородицы и указал именно на эту икону. Это был оригинал, писанный апостолом. Но и теперь император не пожелал расстаться со святым образом. Тогда ему во сне явилась Сама Дева Мария и сообщила, что желает видеть оригинал Ее иконы на Кипре. Кстати, в память об этом чудесном событии символом Киккского монастыря является изображение пчелы. И сама икона украшена покровом с вышитой золотом пчелой.

Уже на следующий день корабль с иконой Богородицы отплыл на Кипр. Дал император и средства, необходимые на постройку обители для образа. Киприоты с особым волнением и благоговением встретили икону Богоматери, а затем торжественно проводили ее до гор Троодоса. Деревья, встречавшиеся на пути шествия, низко склонялись, а из моря чудесным образом выходили раковины и следовали крестным ходом. Даже сегодня в лесных районах Тиллирии можно встретить склоненные сосны и увидеть морские раковины — этих свидетелей удивительного участия природы во встрече, которую уготовил Кипр иконе Божией Матери. Тогда же вернулся на остров и Вутомитис, который вручил Исаие императорскую грамоту-хрисовул, объявлявшую монастырь ставропигиальным и определявшую для его содержания селения Перистерона, Милос и Миликури.

Киккская икона известна еще и как «Богородица Милостивая» («Παναγία Ἐλεούσα»). С нее написаны многие списки в Греции, России, Грузии, Болгарии, Египте, Эфиопии, что свидетельствует о большом почитании образа среди православных народов.

Во второй половине XVI века икона была покрыта серебряной позолоченной ризой, через два с небольшим столетия была установлена новая риза. Интересно, что лик Божией Матери закрыт и никогда не открывается. Паломникам не объясняют причины этой традиции. Можем только гадать, было ли на то желание императора Алексия Комнина или так повелось ради большего уважения к изображению Богоматери?..

Лик Богородицы на Киккской иконе в иконостасе собора обители всегда сокрыт платом

Иконостас собора Киккского монастыря

Но вот что рассказывают. На меже XVII–XVIII веков Александрийский патриарх Герасим якобы приподнял покров и увидел лик — и был наказан слепотой. Со слезами он просил Бога и Его Пречистую Матерь простить его. Правда, официальной истории такой факт неизвестен. Да и благовейный святитель отличался величайшей кротостью.

Русский монах Василий (Барский), посетивший Киккский монастырь в 1735 году, пишет, что монахи открывают лик иконы только в период бездождия, и то только после того, как сначала перенесут ее на вершину соседней горы, известной под названием «Трон», где поют молебен, причем лика Богородицы они не видят, поскольку он обращен к небу.

В годы латинского владычества горячая любовь киприотов к Киккскому образу Божией Матери не иссякла. Он упоминается даже в венецианских документах с именованьем «Святая Мария дождя» — факт, который указывает на широкую известность иконы у инославных завоевателей. Слава и влияние Киккской обители были так велики, что после пожара 1365 года сам католический король Петр изъявил готовность восстановить монастырь, желая этим выразить благоволение своим подданным. А его супруга Элеонора умолила его позволить ей выделить средства на восстановление обители.

Мрачным периодом в истории кипрского народа стало турецкое господство в течение долгих трех столетий — с 1571 по 1878 год. Иноверные завоеватели принесли с собой совершенно чуждые киприотам культуру и религию, которые всеми силами стремились им навязать. Для достижения этих целей на Кипре был размещен многочисленный военный контингент, создавались мусульманские общины. Опираясь на идеологию ислама, Османская империя полагала, что обладает правом жестоко эксплуатировать покоренные народы.

В этих новых условиях единственной организованной силой и надеждой народа оставалась Православная Церковь. В период турецкого господства, когда вера означала и национальную принадлежность, обитель являла пример верности Господу Иисусу Христу и традиции предков. Это религиозное сознание было настоящим волноломом

против исламизации, которая могла привести к полному отуречиванию. Тысячи беженцев, пренебрегая опасностями пути, днями и неделями шли в обитель, чтобы помолиться, попросить помощи у Бога и Пресвятой Богородицы перед святой иконой и одновременно почерпнуть мужество и терпение, чтобы выдержать беды. Убежищем для христиан были и рассеянные по всему Кипру монастырские подворья — Архангельское в Лакатамие, святого Проккопия в Эргоми, Ксиропотамское в Пандагии, Синти в Пафосе.

Но не только вероисповеданием, молитвой и сохранением исторической памяти противостояла Киккская обитель отуречиванию. В ее стенах развивались искусства, иконопись, резьба по дереву, сохранялись и преумножались традиции греческого образования. Свидетельство тому — кодексы, музыкальные рукописи, святыни и многочисленные документы, хранящиеся и в самом монастыре, и в других местах Кипра и за его пределами. Трудно переоценить и значение действовавшей в монастыре с XVIII века греческой школы. В ней преподавал учитель нации Ефрем Афинянин, а учениками были не только послушники обители. Окончив школу, молодые люди возвращались домой и там — или в священном сане, или в качестве учителей — распространяли полученные ими знания. Школа Киккского монастыря позднее развилась в трехклассную греческую

гимназию. Многие из ее учащихся продолжили обучение на богословских факультетах в Афинах, Халки, в школе Честного Креста в Бруклине, в Иерусалиме. Их последующая духовная деятельность — еще один вклад обители.

Долгая освободительная борьба кипрского народа завершилась основанием в 1960 году независимого государства — Республики Кипр. Но киприотам предстояло столкнуться еще со многими трудностями. Турецкое вторжение 1974 года привело к трагическим последствиям: оккупации почти половины территории острова, насильственному изгнанию трети населения, гибели людей. И опять Православная Церковь не была просто сторонним наблюдателем. Тот же Киккский монастырь вновь старался помочь народу во многих нуждах. Так, обитель выделила из своих доходов значительную сумму на основание школ, в частности Киккской мужской и женской гимназий. За совокупность духовного вклада монастырь Киккской иконы Божией Матери удостоился в 1974 году особой награды Афинской академии наук. Значительную помощь монастырь оказал и тем жителям, которых преследовали турецкие войска и которые искали убежища в горах. Обитель открыла двери и приняла тысячи беженцев, дав им кров, утешение и силы. Одновременно монастырь перечислял крупные суммы в соответствующие государственные фонды, откуда средства

направлялись на помощь беженцам. На монастырских территориях разместились изгнанные учебные заведения и духовные центры. Например, в течение многих лет в стенах духовной семинарии располагалась сельскохозяйственная гимназия Морфоса. Монастырь направлял финансовую помощь на цели обороны, на улучшение быта солдат, на строительство казарм для национальной гвардии.

На сегодняшний день в монастыре подвизаются около двух десятков монахов. Настоятелем обители с 1984 года является епископ (ныне митрополит Киккский и Тилирийский) Никифор, стоящий во главе трудов братии по сохранению традиций и православного наследия острова. Обитель продолжает свою многогранную деятельность, в том числе и в социальной сфере, способствуя утверждению духовных ценностей народа и одновременно возрождению исторической и культурой его памяти. Пожертвованы большие площади под строительство школ, переданы в дар муниципалитетам земли для устройства культурных центров, на свои средства обитель оборудовала целые лаборатории для тех, кто нуждался в них, как, например, спецшколы для трудно адаптируемых детей.

Посещение Киккской обители стало для нас одним из самых ярких впечатлений паломничества на Кипр. И хотя были мы в Киккосе совсем недолго, однако этого было достаточно, чтобы ощутить благодать Пресвятой Богородицы, избравшей это место Себе в жилище. И настоящим подарком для нас стало, когда дежуривший около чудотворного образа монах жестом пригласил меня и еще одного священника (а мы были в мирских одеждах) в алтарь и указал на ковчег с величайшей святыней — честной главой святого апостола Варнавы, первого епископа Кипра. Это было очень неожиданно. Уж не знаю, как этот монах понял, что мы священнослужители, ведь внешне мы ничем не выделялись среди остальных членов нашей группы, но мы восприняли эту милость к нам как благословение.

Игумен Афанасий (Бедный)

Паломники в Киккском монастыре прикладываются к святыням

Формування іконографії «Хрещення Русі»

Відомо, що християнство стало проникати в землі східних слов'ян досить рано. Візантійські джерела повідомляють про одне з «хрещень» ще у другій половині IX століття, за сто років до народження святого Київського князя Володимира. Але та подія, що докорінно змінила хід історії Русі, сталася у 988 році: саме тоді згідно з «Повістю временних літ» Київський князь Володимир Святославович вирішив прийняти хрещення від Константинопольської Церкви. Після чого в царювання імператорів Василія II і Костянтина VIII Багрянородного грецьке духовенство хрестило київських людей у водах Дніпра. Але до святкування тисячоліття прийняття християнства на землях Київської Русі ікони «Хрещення Русі» не було. Розробка такої іконографії знадобилася саме до цього важливого ювілею, оскільки це торжество знаменувало собою великий поворот у житті Церкви.

Дослідники відзначають, що у нинішній час, коли потреба в нових іконографіях велика, найбільш слабкою є саме сучасна авторська ікона. Іконопис — традиційне мистецтво, водночас, як і всяке мистецтво, написання ікони передбачає творчість. Хоча канон досить чітко регламентує художника, проте ікона має свою логіку розвитку, свою еволюцію. І кожна епоха неодмінно щось додавала до соборного досвіду іконописної традиції. Найважче для іконописця знайти гармонію між дотриманням єдиного канону й індивідуальною творчістю, між наслідуванням традиції та новаторством, яке неминуче в живому мистецтві. Якщо талановитий художник молитися і живе церковним життям, глибоко відчує давній зразок, він може створити щось нове в традиції, те, що згодом матиме авторитет зразка.

Створення нових іконографій завжди було справою складною і відповідальною. У сучасній іконописній практиці — це створення іконографії святих нового часу. За традицією, при канонізації святого пишеться його ікона, але, на жаль, ікони, які нині пишуться, не завжди відповідають канонічним і художнім вимогам, а деякі з нових образів і зовсім викликають подив і навіть відторгнення. До того ж для багатьох новопрославлених святих ще не знайдено загальноприйнятого образу. Іконописний канон орієнтований на узагальнений символічний образ, в якому індивідуальні риси святого ледь позначені, щоб він був пізнаваний і виділявся із загального сонму. Нині реалістичний портрет, прижиттєві фотографії, звичка до документальної фіксації настільки впливають на майстра, що іконописець не завжди може уникнути спокуси живоподібності. Усвідомлюючи це, деякі іконописці опускаються до схематизму і холодної відчуженості. І те, й інше є безплідним як у художньому, так і в духовному вимірі.

Іконописання в XX столітті, переживши зовнішню і внутрішню кризу, стало фактом художнього життя, і всі його проблеми — це труднощі розвитку. У XXI столітті іконописна традиція вже спирається на фундамент, закладений на початку минулого століття і відновлений в останній його чверті.

Повертаючись безпосередньо до питання формування іконографії «Хрещення Русі», потрібно

«Хрещення князя Володимира». Розпис у Володимирському соборі Києва

«Хрещення Русі». Розпис у Володимирському соборі Києва

сказати, що композиції хрещення князя існували, але вони були лише малою частиною ансамблю розписів тих чи інших храмів. У мистецтві Російської імперії XIX–XX століть образ святого рівноапостольного князя Володимира займає помітне місце. Він став майже обов'язковою частиною декорації найбільших соборів. Серед творів, пов'язаних з 900-річним ювілеєм Хре-

щення Русі (1888), найбільш видатним пам'ятником став Володимирський собор Києва, чиє оздоблення справило значний вплив на розвиток пізньої іконографії святого рівноапостольного князя Володимира. Основні зображення князя для цього собору були створені В. М. Васнецовим: ікона головного іконостасу поруч з образом святої рівноапостольної княгині Ольги, сцени

«Хрещення князя Володимира» і «Хрещення князя».

Образи святих князів Володимира Святославовича, Бориса і Гліба та княгині Ольги, що відкривають історію руської княжої святості, присутні і в розпису лоджії Архангельського собору Московського кремля поряд із серією композицій, присвячених Хрещенню Русі.

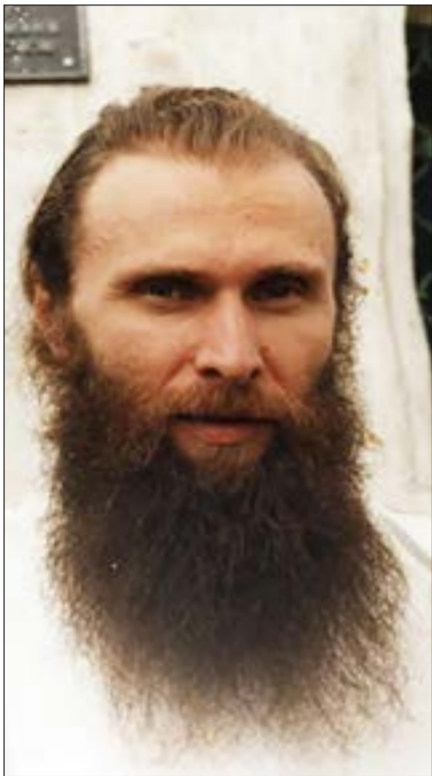
З середини XVI століття в монументальному живописі з'явилися короткі цикли життя святого князя Володимира Святославовича із зображеннями основних подій, пов'язаних з Хрещенням Русі. Найбільш ранні з них зустрічаються у кремлівських будівлях епохи Іоанна Грозного. Історії Хрещення Русі були присвячені і монументальні цикли другої половини XVII століття в приділі рівноапостольного князя Володимира в Успенському соборі Ярославля.

У 1980-х роках у суспільстві починається релігійне відродження. Святкування тисячолітнього ювілею Хрещення Русі ознаменувало перелом у відносинах держави і Церкви. Зросла потреба у творах церковного мистецтва, оскільки по всій країні взялися реставрувати старі храми і зводити нові, відроджувати та відбудовувати монастирі. Серед них — і Данилів монастир у Москві. Іконописні роботи в нижньому храмі собору Святих Отців семи Вселенських Соборів (іконостас Покровського приділу та пророка Даниїла, ікона преподобного Даниїла та інші ікони) велися під керівництвом насельника Псково-Печерського монастиря архимандрита Зінона (Теодора). Ці роботи стали серйозним кроком, що ствердив прагнення до відродження канонічного іконопису. Творчість отця Зінона — одна з найяскравіших сторінок іконописної традиції останньої чверті XX століття. На його стиль вплинули іконописні традиції Псково-Печерського монастиря. Його розписи та ікони стали невід'ємною частиною також Троїце-Сергієвої Лаври, Спасо-Преображенського Мирозького монастиря, монастиря преподобного Антонія (Франція), Ново-Валаамського монастиря (Фінляндія), Хрестовоздвиженського бенедиктинського монастиря в Шевтоні (Бельгія).

У цих роботах добре простежується різноплановість стилю іконописця. У ранній творчості можна бачити деяке тяжіння до домонгольських і візантійських образів. При написанні ікон у Троїце-Сергієвій Лаврі і Даниловому монастирі отець Зінон вже орієнтувався на руську ікону XV–XVI століть. При створенні іконостасів Корнилівського приділу храму Покрова і храму Псково-Печерських святих на Гірці Псково-Печерської обителі йому служили взірцями ікони XI–XII століть. А працюючи над іконостасом для церкви первомученика Стефана Мирозького монастиря, отець Зінон орієнтувався на зразки ранньохристиянського мистецтва, зокрема на образи Равенни.

Роботи іконописця Зінона (Теодора) вирізняють уважне ставлення до форми, майстерний малюнок, суворе дотримання пропорцій, чітка ритмічна побудова композицій, сильне богословське начало. Він любить «звучні» фарби, не боїться відкритого й яскравого кольору. Його образи сповнені глибокого споглядання й одночасно внутрішньої енергії, лики святих вражають поєднанням умиротворення і напруженої роботи душі, благородної краси і мудрості.

Нова іконографія «Хрещення Русі» була створена саме архимандритом Зіноном (Теодором). У центрі ікони — апостол Андрій Перозваний з хрестом

Архимандрит Зінон (Теодор)

«Хрещення Русі» архимандрита Зінона (Теодора)

у правій руці, який він, за переказами, поставив на Київських горах на знак початку християнської проповіді на слов'янських землях. Оскільки канонічна ікона є позчасовою, на ній зображуються святі та події, що відбувалися в різний час. Так, поруч з апостолом Андрієм зображені рівноапостольні княгиня Ольга і князь Володимир. На берегах Дніпра бачимо групи людей, що готуються до хрещення і сприймають проповідь прибулих з Візантії священнослужителів. Священство, що прийшло хресним ходом, наставляє у християнській вірі і хрестить киян. Трохи вище над цим дійством розташовані святі, які протягом століть потрудилися в просвіті народу. Рівноапостольні Кирил і Мефодій тримають сувій — слов'янську абетку, преподобний Нестор Літописець записує події, що відбуваються; мученики Борис і Гліб моляться. Усі вони розташовані на виступах гір — символи духовного сходження людини. У воді стоять люди, над якими звершується Таїнство Хрещення. Хвилі виконані не просто фарбою, але й асістом (золотий декор у вигляді променів, завитків, орнаментів тощо), мовби підкреслюють святість вод Дніпра, створюючи алюзію Йордану, де Христос прийняв Хрещення від Іоанна. На задньому плані зображений величний собор, обабіч нього в медальйонах зі сувоями пророк Ісаїя і апостол Павел. Очолює композицію Христос у славі, Який благословляє Таїнство Хрещення, в оточенні сонму ангелів.

Загальне рішення ікони виконано в ключі палеологівського мистецтва, а другорядні деталі, декор виконано в традиційних візантійського мистецтва комнінівського стилю.

Робота отця Зінона стала взірцем, основою для створення нових інтерпретацій «Хрещення Русі». Доповнюючи композицію, іконописці стали зображувати інших прославлених святих — преподобних Серафима Саровського, Сергія Радонезького, царствених мучеників та інших. Приміром, у храмі преподобного Нестора Літописця Полтавської Місіонерської Духовної семінарії, на західній стіні, студенти-іконописці теж працювали над створенням образу «Хрещення Русі», взявши за основу композиції ікону отця Зінона.

Підсумовуючи, можна сказати, що наприкінці ХХ століття починається відродження ікони. Разом з тим стає все більш очевидним, що художня якість ікони та відповідність традиції, індивідуальна майстерність художника і справжність його свідчення, глибинне осмислення образу і співвіднесеність з літургійним життям Церкви тісно взаємопов'язані і поза цим зв'язком неможливе як створення нових іконографій, так і подальший розвиток іконопису в цілому.

*Аліна Загарій
Іконописна школа
імені преподобного Порфирія
Кавсокалівіта
Полтавської Місіонерської
Духовної семінарії*

«Хрещення Русі». Розпис у храмі преподобного Нестора Літописця Полтавської Місіонерської Духовної семінарії

Милосердя

«Блаженні милостиві...»

П'ятнадцять років тому, 17 лютого 2005 року, при обласному онкологічному диспансері у Полтаві було освячено храм на честь ікони Божої Матері «Всецариця». А при ньому організовано сестринство імені великомучениці княгині Єлисавети. Від самого початку, з благословення керуючого Полтавською єпархією митрополита Полтавського і Миргородського Філіпа (на той час єпископа Полтавського і Миргородського), цією справою милосердя опікуються настоятель Свято-Георгіївського храму, що в селі Нижні Млини під Полтавою, протоієрей Анатолій Стегній і ієрей Євгеній Кузема. Ідею відразу підтримали в головному управлінні охорони здоров'я облдержадміністрації і Володимир Миколайович Лукашенко, який обіймав посаду головного лікаря закладу.

За півтора десятиліття понад сто хворих прийняли Хрещення, більше 20000 сповідувалися, близько 18000 прийняли Причастя Святих Христових Таїн, понад 4000 хворих соборувалися. У храмі регулярно звершуються Божественні літургії, молебні, літії. Ті, хто має потребу в духовній пораді чи просто в тому, щоб їхній вислухав, завжди може побесідувати зі священником. І повірте, охочих чимало!

Допомагають пастирям у їхньому душеспасительному служінні сестри милосердя. Їхнє завдання — підготувати бажаючих до участі в церковних Таїнствах, при необхідності розповісти про основи православного віросповідання, про молитовне спілкування з Богом, про покаяння і сповідь, Причастя і соборування, пояснити, як зайти в храм, як правильно осінити себе хресним знаменням, як прикладатися до ікон тощо, — тобто доводитися бути місіонерами і катехизаторами. А ще — втішати, розраджувати. Невипадково у лікарні сестер милосердя називають «безкоштовними психологами».

Якщо погортати книгу відгуків і пропозицій, яка є в храмі, висновок буде очевидний — як же потрібна пацієнтам, що лікуються в диспансері, допомога Божа! Слова вдячності на адресу священників, сестер свідчать про доцільність існування храму в онкодиспансері, про те, що духовна праця не буває марною.

Сестринство запрошує до співпраці усіх, хто хоче послужити Господу, Божій Матері і хворим людям — цим Божим обранцям. Телефон храму: 69-14-50 (понеділок–п'ятниця).

Игуменья Олимпиада I (Дмитриева)

О великой милости Божией к роду человеческому искренно верующему сердцу свидетельствует множество явлений, обстоятельств, якобы случайных совпадений. Об одном из таких вероутверждающих случаев неотступно напоминает, особенно православным полтавского края, первый весенний месяц. В 1881 году, 21 февраля по старому стилю (а по новому — 5 марта в високосный год (как теперь) или 6 марта в невисокосный), в тихой малороссийской глубинке — деревне Козельщина, имени графа Владимира Капниста, произошло самое настоящее чудо: 15-летняя девочка, в течение года страдавшая непонятным медицине недугом — мучительной болью и выворачиванием суставов ног — получила исцеление от семейной Богородичной иконы. По месту совершения чуда икону назвали Козельщанской. И уже вскоре религиозный народ в многолюдстве совершал к ней паломничество, а Господь и далее по молитвам перед ней подавал благодатную помощь. Великое, по всей империи, почитание Козельщанского образа побудило семейство Капнистов и духовенство Полтавской епархии утвердить прославление Бога и Его Пречистой Матери сначала постройкой часовни, затем храма, а вскоре и основанием монастыря в Козельщине. В общем-то, всё сказанное известно широкому кругу православных читателей. А напомнить в преддверии празднования в честь Козельщанской иконы Пресвятой Богородицы мы хотим об основательнице монашеской общины и созидательнице монастыря. Ее имя — Олимпиада I — безусловно, поминается в стенах Козельщанской обители и донине, но неведомо или малоизвестно за ее пределами в силу разрушенного в XX веке общественного религиозного сознания, умысленного уничтожения народной памяти. Воспоминания о матушке-игуменье — несомненно, избраннице Самой Богородицы — сохранились в дореволюционных «Полтавских епархиальных ведомостях» за 1915 год. Напечатаны они были по случаю ее преставления священником (с указанием лишь его инициалов В. Б.), лично знавшим мать Олимпиаду.

Вид на Козельщанский монастырь в начале XX века (гравюра) и в начале XXI века (фотография)

В Козельщину матушка прибыла уже в постриге с именем Олимпиада. В миру же, до принятия ангельского чина, ее звали Елена Андреевна Дмитриева. Происходила она из купеческого звания и получила прекрасное по тому времени образование — окончила в Таврической губернии Керченский Кушниковский институт благородных девиц. Семья ее отличалась крепкой верой в Бога и доброй христианской настроенностью. Среди почтенных монахинь Козельщанской обители, имевших беседы с матушкой, держался рассказ о том, что отец ее в молодости имел сильное желание принять иночество, с этой целью тайно от родителей ездил в Саровскую пустынь, но тамошний старец-прозорливец не благословил его намерения и убедил возвратиться в мир; родная тетка ее по матери в молодости спасалась в монастыре; наконец, мать ее последние годы своей жизни провела в монастыре, приняв постриг, а потом и схиму. Несомненно, именно под влиянием родной среды восемнадцатилетняя девица Елена, обладавшая прекрасными способностями и внешними достоинствами, по окончании образования приняла необычное для ее возраста и положения решение оставить мир.

В числе сестер Золотоношского Красногорского женского монастыря Полтавской епархии жила упомянутая тетка Елены, монахиня Клеопатра. К ней и приехала со своим решением молодая племянница-институтка. Мудрая, духовно опытная старуха-монахиня отнеслась с необходимой осторожностью к желанию своей родственницы, пояснила ей всю важность этого шага, предостерегая от возможных сомнений, колебаний, советовала пожить у нее, присмотреться к монашеской жизни и тогда приходить к окончательному решению. Началось знакомство с новой жизнью. Юная девица ко всему присматривалась, всё переживала своей мыслью и чистым сердцем и спустя недолгое время твердо заявила своей тетке, что решение ее бесповоротно. Видя в этом волю Божию, покоряясь Его Премудрому Промыслу, мать Клеопатра согласилась. Девица

Елена была принята на испытание в число сестер Красногорского монастыря. Ближайшее и непосредственное руководство жизнью молодой инокини приняла на себя искушившаяся в подвигах иноческой жизни мать Клеопатра. Строгая в своей личной жизни, она была строга и к своей духовной дочери: требовала безусловной покорности, исполнительности, решительно взыскивала за нерачительность и вообще своим отношением старалась развить в испытываемой смирение и твердость в послушании. Несладко давались испытываемой первые ее духовные шаги, многое приходилось переживать мыслью и сердцем, но здесь с молодостью сказались всю жизнь отмечавшие ее крепкая вера в Бога и твердость воли характера: раз вверившись Промыслу Божию, не колебаться потом, раз принявши решение, не отступать от него. Как ни трудно было иногда (об этом не раз говорила сама матушка), она всё сносила, поддерживая себя усердной молитвой. Любимым занятием моло-

дой послушницы было чтение — очевидно, пылкий ум искал себе пищи. Все свободные от послушания часы она проводила за книгой. Читала святоотеческие творения, духовные журналы, не избегала и книг исторических — знанием истории она могла похвастаться на старости лет. Такое чтение, обогащая ум юной подвижницы, расширяло ее умственный кругозор, приучало к бодрствованию и, главное, укрепляло в стремлении к совершенству внутреннего человека.

Время шло, три года испытания показали, что испытываемая Елена верна в своем решении, тверда в послушании, и указом Полтавской духовной консистории в 1855 году она была определена в число сестер Красногорской обители. Покорная своей мудрой руководительнице, инокиня Елена становится достойной ученицей своей наставницы. Осторожность в слове, мудрая осмотрительность, глубокое внимание к себе делали ее, несмотря на молодость, примером для других. Приготовление

послушниц к монашеству — полному отречению от мира — в те времена обычно продолжалось много лет, и принимали монашество в большинстве случаев по достижении сорокалетнего возраста. Молодая инокиня Елена явно показала своим усердием и жизнью, что она, невзирая на молодость (ей было 27 лет), готова к полному отречению от суеты мирской, и Преосвященный Полтавский Нафанаил, знавший ее лично, нашел возможным сделать это. Благодный Владыка лично 6 ноября 1860 года совершил постриг ее в монашество с наречением имени Олимпиада. Нужно думать, что принятие ангельского чина окрылило усердную подвижницу, возбудило еще большую ревность к примерному прохождению святого звания. Спустя семь лет по благонадежности к послушаниям, как сказано в послужном списке, монахиня Олимпиада была назначена благочинной монастыря. Положение важное и ответственное: на матери благочинной лежит обязанность, в помощь настоятельнице, следить за жизнью сестер, возбуждать в них ревность, предупреждать от всяких укушений на избранном пути. Матушка Олимпиада с пользой и успехом исполняла принятые на себя обязанности, и указом консистории от 23 апреля 1873 года ей было объявлено благословение Святейшего Синода за отличную и усердную службу. Между тем по мысли и благословию Высокопреосвященного архиепископа Иоанна при Красногорском монастыре в 1879 году было открыто трехклассное епархиальное училище для детей духовенства окружных уездов. Составлялась первая корпорация его. Попечительницей его была мать игуменьи, старшей надзирательницей, или воспитательницей, его решено было назначить достойную из сестер обители. Выбор пал на монахиню Олимпиаду как заведомо образованную, развитую и примерного настроения. Все воспитанницы названного училища того времени вспоминали свою воспитательницу матушку Олимпиаду добрым словом. Она любила порядок и настоятельно приучала к нему детей, была внимательна, обходительна с ними, помогала слабейшим готовить уроки, входила во все нужды их и вообще выполняла свое дело с любовью и задушевностью. Она сама нередко вспоминала годы своей службы в школе, помнила по фамилии многих своих питомцев, трогательно, с любовью рассказывала случаи из жизни их. Автору воспоминаний, в бытность заведующим местными (козельщинскими. — *Ред.*) монастырскими школами, приходилось нередко с игуменьей Олимпиадой иметь совещание по делам этих школ; взгляды, советы ее (к тому времени уже старухи) всегда были проникнуты знанием школьной жизни, ясным пониманием детской души. Вне сомнения, мать Олимпиада всегда была полезна школе, неленостно трудилась для «малых сих», за что и удостоилась редкой для ее лет и положения награды наперсным крестом, от Святейшего Синода выдаваемым (1883). Это отличие высокой наградой ясно выделяло матушку Олимпиаду из ряда скромных тружениц обители, была как бы предписанием того, что ей в дальнейшем предстоит высшее служение на благо обители. И к сему служению Господь призвал ее в свое время.

В селе Козельщина Кобеляцкого уезда, на месте прославления дивными чудесами образа Богоматери, было решено устроить женскую общину как учреждение, которое наиболее соответствовало бы высокому религиозному значению этого места. Было возбуждено об этом ходатайство пред Святейшим Синодом, и 1 марта 1885 года получен указ с разрешением открыть женскую общину. Нужно

Козельщанская икона Пресвятой Богородицы: список времен основания обители из запасников Полтавского краеведческого музея и чудотворный образ в теплом храме монастыря

было составить духовную семью подвижниц-сестер во главе с начальницей. Недолго, вероятно, пришлось Высокопреосвященному Иоанну выбирать кандидату на этот важный и ответственный пост: она была на виду — это мать Олимпиада. Зная ее личные достоинства, успехи в монастырском послушании, приснопамятный Владыка решил призвать ее на высокую должность начальницы вновь открываемой общины. Как приняла матушка Олимпиада новое и, несомненно, неожиданное для нее назначение? Живое припоминание ее об этом важном для нее событии. Припоминаются, ибо она часто любила говорить об этом. Привыкшая к долгу послушания, матушка Олимпиада приняла волю архипастыря с полной покорностью, но вместе с тем пережила чувство боязни за предстоящее ей дело. «Новое место, новые люди, всё начинать, всё устраивать — смогу ли, сумею ли?» — всё это волновало призываемую. Но эту похвальную боязнь умеряла уверенность в водительстве Божиим судьбой человека. Из среды инокинь того же Красногорского монастыря были взяты и первые ее 20 сестер для новой общины.

6 апреля 1886 года начальница монахиня Олимпиада и сестры прибыли в Козельщину. На том месте, где живописно располагается вполне благоустроенная обитель (речь идет о начале XX столетия. — *Ред.*), тогда стояли только холодная, снесенная за устройством собора, церковь и два небольших домика — один для причта, другой для приезжающих богомольцев. В последнем остановились и с большим стеснением и неудобствами устроились вновь прибывшие. Усердно, горячо молилась монахиня Олимпиада пред чудотворным образом Богородицы, прося у Нее материнского руководства, прося крепости сил для того, чтобы оправдать то доверие, те надежды, какие возлагались на нее высоким назначением. После знакомства приехавших с новым местом и предварительных работ 4 июня того же 1886 года была торжественно открыта община. Преподав сестрам необходимые указания, ободряя своим отеческим советом, Преосвященный епископ Иларион, совершивший это открытие, благословил новое дело и молитвенно пожелал ему процветания. Задачи и цели новооткрытой общины ясно были указаны в правилах устава, нарочито для нее составленного, непрестанно молитвою и подвигами благочестия способствовать прославлению имени Божьего и делами благотворения служить меньшей братии. Помня эту высокую цель, матушка Олимпиада с мудрой осторожностью верными и твердыми шагами пошла к ее выполнению.

Прежде всего внимание начальницы было обращено на самоустроение открытой общины. Нужно было увеличить число сестер, так как явившихся было далеко недостаточно для сложных нужд учреждения, а это естественно вызывало необходимость устроить жилое помещение для них. Вместе с тем нужно было иметь теплую церковь, так как холодная представляла вполне понятные неудобства в зимнее время. Решено было устроить большой двухэтажный корпус для келий сестер и при нём теплую церковь. Постройка была начата 22 июня 1887 года. Вскоре затем были устроены странноприимный дом и два дома для церковного причта. Спустя год при общине была основана школа иконописания, в которой с успехом начали обучаться способные к этому делу сестры. Такая мастерская при монастыре имеет важное значение. Притекающий богомolec получает икону, написанную верно, художественно, не оскорбляющую своим видом чувства почитания святых.

Искренно сочувствуя делу просвещения народа, матушка Олимпиада сочла своим долгом открыть при общине церковные школы — женскую и мужскую. При женской школе устроено было общежитие. В ней обучалось 80 девочек, в общежитии помещалось 50 душ, из которых 20 душ — сироты и дети бедняков — пользовались полным содержанием от монастыря. Мужская школа была открыта в память чудесного спасения Государя и его семьи 17 октября.

Среди сложных и разнообразных хозяйственных забот трудами устроительницы общины матушки Олимпиады твердо устанавливался и внутренний распорядок жизни общины, слагались устои ее. Много настойчивости и постоянства проявила матушка насаждением в вверенной ей общине правил иноческой жизни: молитвы, поста, бдения, труда, послушания и кротости. Сюда собирались сестры из разных мест, с разными привычками и наклонностями, с неодинаковым настроением, нужно было всех объединить в молитве и труде, привести к ясному сознанию иноческого долга. Дело нелегкое, требующее особенной бдительности и заботливости. И если в дальнейшем обитель явила и добрую настроенность, и строгий порядок, то в этом прежде всего великая заслуга матушки Олимпиады как положившей доброе начало, как давшей правильное направление своей духовной семье.

Между тем в Красногорье освободилось место настоятельницы, и Владыка признал за благо назначить настоятельницей осиротевшей обители мудрую мать Олимпиаду (1889). Так Господь судил ей еще

потрудиться в родной для нее, возмужавшей ее духовно обители. Здесь же Господь судил ей получить высшее отличие за труды свои: через семь месяцев по прибытии в Красногорье по вниманию к многолетней, весьма усердной и полезнейшей службе она была посвящена в сан игуменьи (9 августа 1890 г.). В историческом очерке Красногорского монастыря И. Авраменко отмечены заслуги матушки Олимпиады как настоятельницы. Она прибавила к монастырским угодьям несколько земельных участков, провела грани всей монастырской земли и укрепила монастырскую гору. Последнее дело стало особенно важным. Гора, на которой были устроены церкви, стала оседать, давать трещины, так что угрожала опасность церквям. Земляные работы по исправлению горы продолжались два года, после чего она «окаменела» на многие годы.

Своим отношением к сестрам игуменьи Олимпиада способствовала их духовной самособранности и строгому отношению к своим иноческим обязанностям.

Не думала матушка оставлять свое Красногорье, искренно желала здесь и старость обрести, но Матери Божьей угодно было вновь призвать ее на делание вблизи Ее чудотворного образа, где уже община была преобразована в обитель.

В Козельщине умерла игуменьи Агния. По законному порядку выбор преемницы производился монахинями обители. Избрали мать Олимпиаду (1896). Приняв это избрание как призыв Богоматери, мать Олимпиада оставила теперь уже навсегда Красногорье и прибыла на место своего первого настоятельства в Козельщину. Много за время ее отсутствия было устроено здесь трудами матери Агнии, но многое еще оставалось и сделать. По-прежнему полная духовной бодрости и упования на помощь Божию, мать Олимпиада вступила в управление делами обители. Восемнадцать лет неленостно трудилась она, и можно смело сказать, что эти годы — время расцвета обители во всех отношениях.

Укажем главное, что было сделано в настоятельство игуменьи Олимпиады для внешнего благополучия и украшения обители.

Приобретено одновременно 202 десятины удобной пахотной и сенокосной земли. Приобретено четыре усадебных участка, смежных с усадьбой монастыря. Устроено много новых каменных зданий: три корпуса для сестер, мужская школа, аптека, больница для сестер, прачечная, столярная, иконная лавка, каменные службы на черном дворе. Сооружен прекрасный водопровод.

Окончание на с. 14

Окончание. Начало на с. 12–13

На высоте своего звания

Но самое видное дело во внешнем устройстве обители, дело, которое увековечило имя почившей, — это постройка великолепного соборного храма. Когда вопрос о постройке был решен, мать игуменя ездила в Москву, где осматривала лучшие храмы, советовалась с опытными в этом деле людьми, наводила необходимые справки. Храм строился хозяйственным способом. Игуменя лично руководила этим делом, входила во все подробности: рассматривала проекты, заключала условия, осматривала материалы, вела необходимую переписку. Заботы ее увенчались успехом: храм этот, по признанию всех, поражал своей величественностью и красотой. Да и вообще своим внешним благоустройством обитель поражала всех, знавших ее прежде: так она расширилась и украсилась. Многими десятками лет другие достигают того, что было устроено здесь за то время.

Заботы о внешних нуждах не отнимали у матери Олимпиады внимания и к внутренней жизни обители.

Положив доброе начало, как сказано выше, укреплению среди своей духовной семьи иноческих начал, матушка всегда и после радела об этом. Она внушала сестрам усердие к молитве и неленность в труде, призывала к смирению и миролюбию, располагала к обходительности с богомольцами. К виновным была матерински строга, послушных, усердных ободряла вниманием. Наставления ее, проникнутые ясным пониманием иноческой жизни, западали глубоко в душу. Сестры искренно уважали свою наставницу, ценили ее мудрое водительство и старались ходить достойно своего звания.

Притекающие на поклонение в обитель ищут духовного утешения. Мать игуменя всячески заботилась об этом. Она следила, чтобы ежедневные церковные службы совершались благоговейно и по чину, чтобы пение монастырского хора было истово церковным и умирительным. Всякие заслуживающие внимания замечания принимались с благодарностью, справедливо указываемые недостатки исправлялись с готовностью. Матушка была озабочена тем, чтобы поклонники встречали в обители радушный прием, и сама подавала пример тому. Ежегодно сюда приезжали из разных мест группы школьников, учащихся средних учебных заведений и других паломников. Игуменя всегда тепло принимала их: они имели бесплатно помещение, стол и заботливый уход. Почти всегда матушка приглашала к себе на чай, знакомилась с ними и непременно напутствовала образками.

Игуменя была попечительницей устроенных ею школ. В женской школе первоначально было открыто 20 вакансий для монастырских стипендиатов, но потом всегда принималось больше: никто из действительно бедных не имел отказа. Мать игуменя посещала школы, вникала в их нужды. Не имея возможности в последнее время по слабости сил часто посещать детей, она через учащихся осведомлялась об их успехах, поведении, искренно огорчалась, если узнавала что-либо худое. Дети, оканчивающие школу, всегда являлись к ней на прощальную беседу, получали материнские наставления и отпускались непременно с подарками. За заботы о школах матушка была награждена Святой Библией, от Святейшего Синода выдаваемой.

Стоя во главе обители, матушка Олимпиада считала своим нравственным долгом отзываться на всякие

благотворительные дела и общественные нужды. Многие приюты, благотворительные начинания получали часто от нее щедрые жертвы. В русско-японскую войну при обители был открыт лазарет для воинов, за что игуменя удостоилась милостивой благодарности и пожалования портретом от Ее Императорского Высочества Великой княгини Елизаветы Федоровны. Когда началась настоящая война, мать игуменя сразу же откликнулась своим участием. Было дано для нужд военных много облачений и церковной утвари, принесено денежное пожертвование, руками трудолюбивых сестер под личным руководством пожилой уже наставницы изготовлялось белье для воинов, готовились сухари, наконец открыт был прекрасный, образцово поставленный лазарет на 40 раненых. Последние имели здесь медицинскую помощь и всё необходимое в самом лучшем виде.

Так плодотворно трудилась мать Олимпиада, за что и удостоилась высочайших наград наперсным крестом из кабинета Его Величества без украшений (1900) и таким же крестом с украшениями (1906). Своим духовным обликом она представляла далеко не заурядную личность. Она отличалась светлым умом, обладала редким даром слова. Беседы ее доставляли удовольствие, письма поражали глубиной мысли, правильностью и даже красотой стиля. Считая нужным по своему положению следить за событиями дня, она, несмотря на сложность своих дел, находила время ежедневно прочитывать газету. Среди паломников обители бывали люди с разным положением, образованием, приезжали высокопоставленные лица — всех она умела принять, на всех производила впечатление человека просвещенного, интеллигентного.

В характере у нее наблюдались черты, свойственные людям сильного духа, — постоянство и самостоятельность. Раз принявши какое-либо решение, она не отступала от него. Все даже самые маленькие дела проходили через ее руки. Если у нее и были помощницы, то только для исполнения ее распоряжений. Неудивительно поэтому, что она дорожила временем, не всегда принимала желавших видеть ее, особенно если знала, что личное свидание не

представляется необходимым. Отсюда многие называли ее «недоступной», осуждали ее за это. Но так ли? Быть может, «открытые двери» мешали бы делу, оторвали бы много дорогих трудовых минут.

Несколько строгая видом, она обладала отзывчивым сердцем. Зная горе, нужду человека, она всегда готова была протянуть руку помощи, и делала это по-евангельски — правая не знала, что делает левая; не любила, если облагодетельствованные хвалились этим. В разных местах России у матушки было много друзей, почитателей. Все они любили навещать ее, проживали иногда неделями, получая большое утешение от общения. Часто можно было видеть, как в ночной тишине мирно спящей обители мерцает свет в окне настоятельской кельи. То игуменя, преодолевая часто телесную слабость, писала свои ответы, материнские наставления искавшим ее поддержки. «Итак, нет уже моей дорогой матушки, — писала одна из ее почитательниц, узнав о смерти ее, — я так любила ее; ее портрет около моей постели, смотрю на нее и плачу. Я к ней прибегала со всеми своими горестями и встречала всегда самое теплое участие». К этим словам присоединились бы многие почитатели почившей.

В своей личной жизни мать Олимпиада была очень скромна и нетребовательна. Свои нужды были у нее на последнем плане. Чисто монашеской простотой отличалась ее небольшая келья: здесь стояли простая кровать, маленький стол и шкафчик. Единственным украшением этого обиталища был большой киот, уставленный дорогими, ценными иконами. Это было главное сокровище ее, и, несомненно, с ним было и сердце ее.

Воспоминание о матушке Олимпиаде было бы неполным без упоминания еще об одном важном в жизни ее событии: 5 мая 1904 года она имела великое счастье встречать и принимать в своей обители царственного паломника — царствующего Государя Императора Николая Александровича. Его Императорское Величество после молитвы в храме и осмотра обители осчастливил игуменя посещением ее покоев, где изволил пить чай и милостиво беседовать. Вспоминая часто это радостное событие в своей жизни, матушка с заметным волнением любила передавать все подробности его. Видно было, как много великого, отрадного пережила она в это время.

Вразнообразной и плодотворной деятельности прошла жизнь игуменьи Олимпиады. Наступила старость. Последние годы старуха стала болеть, слабеть, но, несмотря на это, была неизменно бодра духом, дела не бросала. В начале Великого поста 1915 года слабость усилилась, появились признаки предсмертной болезни — сильное разлитие желчи. Окружающие замечали ухудшение, но сама больная не придавала этому значения. На пятой неделе поста старуха присутствовала на постриге сестер, сама принимала положенное участие в этом обряде, после совершения чина принимала у себя причт и новопостриженных монахинь, оживленно беседовала со всеми, и только крайняя желтизна лица выдавала, что она серьезно больна. Скоро ей стало хуже. Приглашенный врач оказал возможную помощь, но предупредил, что роковой конец может наступить скоро. Больная слегла в постель. В среду на Фоминой седмице было совершено Таинство елеосвящения, и потом, постепенно угасая, приготавливаясь к кончине ежедневным

принятием Святых Таин, мать игуменя 5 апреля (по новому стилю 18 апреля) в 12 часов дня мирно отошла ко Господу. До последних минут умирающая была при полном сознании, всех узнавала, делала некоторые распоряжения. Быстро разнеслась по обители печальная весть и вызвала неподдельное чувство скорби.

В 2 час дня была совершена первая панихида над усопшей. Явился весь причт, собрались все сестры. Слезами началась первая молитва, слезами и окончилась. Чувствовалась теплота, искренность обращения к Богу молящихся об упокоении души новопреставленной. Началось чтение Евангелия и Псалтири. На другой день, согласно распоряжению Архипастыря, тело почившей было перенесено в соборную церковь, где по парастасу совершена вечерняя служба. Замечательно совпадение: 6 апреля почившая первый раз вступила в келью обители, 6-го же апреля, с выносом ее тела, и оставила ее навсегда. 7 апреля утром прибыл Преосвященный епископ Феофан со свитой для совершения заупокойной литургии и отпевания тела почившей игуменьи. В совершении литургии Владыке сослужили отец архимандрит, три протоиерея и четыре священника. После причастного стиха местный протоиерей Михаил Королев произнес слово о чувствах, какие вызывает смерть почившей. После литургии началось отпевание. Были все сестры, дети школ, много молящихся, много приезжих почитателей покойной. На отпевание к совершавшим литургию присоединилось еще четыре священника. После антифонов местный священник сказал слово о трудах почившей. Владыка прочел разрешительную молитву, началось последнее целование. Со слезами подняли сестры гроб своей матери и на плечах понесли к месту вечного упокоения — к могиле, устроенной вблизи соборного храма. Раздалось «Вечная память», все опустились на колени.

На другой день присутствовавшие в монастыре увидели заботливо устроенную могилу. Усердные, благодарные сестры обложили ее зеленью, украсили цветами. Каждая из них старалась лично принять участие в этом и тем выразить свое внимание почившей.

Стоял чудный весенний день. Совершалась панихида у свежей могилы. Раздавшееся «Христос Воскресе» будило мысль о будущем воскресении и умеряло скорбь о «сущей во гробе».

К этим теплым и довольно подробным запискам о матери игуменьи Козельщанской обители Олимпиаде I мы можем добавить разве что пару строчков. Господь судил ей уйти из земной жизни за два года до страшных революционных перемен в стране. Монастырская община встретила лихолетье уже без своей основательницы. Но будучи вскормлена и укреплена в вере своей мудрой духовной наставницей, осталась верна обетам. Преемница матери Олимпиады I в игуменстве — Олимпиада II, ставшая мученицей за Христа, — воспитывалась в общине при настоятельстве предшественницы почти двадцать два года и сумела по смерти первой игуменьи сохранить горение духа в сестрах. А выжившие сестры даже до наших дней сохранили не только память о монастыре после его разрушения, но и чудотворный образ. К сожалению, могила игуменьи Олимпиады I была кощунственно разорена. О почившей угоднице Божией паломнику говорит теперь памятный крест. А еще — восстановленная обитель, над строительством которой она усердствовала.

Хочемо познайомити вас, шановні читачі, з доробком відомого полтавського архітектора Валерія Андрійовича Павленка (1952–2014). У даному випадку це не проекти чи містобудівні рішення. Серед професійних наукових надбань нашого земляка на ниві архітектури — цікаві краєзнавчі розвідки, що знайомлять з історією старовинних будівель. Чималий відрізок життя Валерій Андрійович обіймав посаду головного спеціаліста з охорони культурної спадщини Полтавської облдержадміністрації, згодом викладав на архітектурному факультеті Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка. Усі ці роки Павленко досліджував пам'ятки церковної архітектури: брав участь в обмірах та розробці проектної документації, здійснював технічний нагляд за реставрацією пам'яток архітектури. Варто згадати у цьому зв'язку: спадщина науковця охоплює і вивчення храмів, зруйнованих у часи радянської влади. У невеликих нарисах В. А. Павленко подає унікальну інформацію про історичні обставини зведення полтавських церков, їхніх будівничих піклувальників, ретельно аналізує архітектурні особливості споруд. У лютому випуску «Відомостей Полтавської єпархії» ми пропонуємо вашій увазі нарис Валерія Павленка про полтавську Стрітенську церкву.

Найдавнішим документальним підтвердженням існування у Полтаві церкви на честь Стрітення Господнього є публікація в «Чтениях в историческом обществе Нестора Летописца» за 1903 рік — стаття О. Левицького «Отчет об осмотре старинных храмов в г. Полтаве и в мм. Богачке и Шишаках Миргородского уезда». У ній автор говорить про те, що «в подлинных актовых книгах Полтавского полкового суда во 2-й половине XVII века мы уже в 1684 году находим точное свидетельство о существовании в Полтаве пяти церквей: соборной Успенской и приходских — Воскресенской, Никольской, Спасской и новопостроенной Сретенской». В інших джерелах згадується, що вона була дерев'яна та знаходилася «перед гласиском» на узбіччі шляху, який вів до фортечних Київських воріт.

Першим імовірним пробикуванням для храму став початок 1696 року, коли кримська орда (у відповідь на розорення турецьких міст українськими козаками влітку 1695 року) несподівано напала на південну частину Полтавського полку і 2 лютого підійшла до міста. Однак раптова відлига скувала всі їхні плани. Не штурмуючи міста, татари пограбували його околиці та Хрестовоздвиженський монастир. У селі Петрівка ординці переправилися на лівий берег Ворскли («и ушли в свои дикие степи»).

Невдовзі після цих подій община храму відновила діяльність, що підтверджувалося наявністю в храмі напрестольного Євангелія, надрукованого в Києві 1697 року з вкладним написом: «Року 1706, месяца октября 4 дня, я раб Божий Иоан Перепелица, атаман куреня Корсунского, в Сечи Запорожской, по обещанию своему, нааю сие Евангелие до храма Сретения Господня в Полтаве, на предградии обретающагося, которое вечными часы от предреченного храма и в нем будучого Божественного престола не повинно отдалятися, а смел бы кто самовластно отчуждати и присвоивати, таковой да будет подобен Дафану и Авирону, аминь. Писано сие на тот час бывшего войскового писаря Петра Краснокутского рукою».

Під час оборони полтавської фортеці влітку 1709 року церковна споруда була знову пошкоджена та пограбована. Тільки на цей раз уже шведськими солдатами.

Ще 1706 року храм згадується як кладовищенський. Значиться таким він і 1710 року. Власного приходу він не мав, а використовувався лише для звершення чину поховання. Відспівування в цьому випадку звершував священник тої церкви, до приходу якої належав небіжчик. Перетворення храму на кладовищенський було вимушеним і пояснювалося тим, що в цей час на території Полтавщини лютувала чума. До цього слід додати, що того ж року «саранча, залетевшая из закубанских степей, истребила почти весь яровой хлеб и даже траву». Сучасники описують цей час так: «Руины шведские и погибшие в ней многие тела человеческие, худо похороненные или разнесенные зверями и птицами на поверхности земной, изрыгнули в 1710 году страшную в Малороссии

Церква Стрітення Господнього у Полтаві

Стрітенська церква на Олександрівській вулиці. Фото початку ХХ століття

морovou язvu. Она началась из Полтавщины и протянулась в Польшу и Галицию, от чего весьма много померло людей везде, а паче в Киеве и в лучших городах, в которые обыкновенно во время руин стекается народ со всех разоренных селений и приносит с собою бедность, отчаяние, болезни и саму смерть. Сему губительству изрядному сопутствовало другое его несчастье, равнявшееся почти первому: зловредная саранча, прилетевшая, как грозные тучи, из обыкновенного отечества своего... и закубанских степей, напала на Малороссию и съела до корня засева хлебные и все произрастающее». Пізніше, коли загроза епідемії спала, полтавські передмістя почали інтенсивно забудуватися, і постала потреба в нових парафіяльних церквах. Стрітенську церкву знову перебудували. Старе кладовище закрили, а нове, міське ж, було організовано зовсім в іншому місці: воно знаходилося на території сучасного центрального ринку. Згодом там збудували й першу ще дерев'яну Всіхсвятську церкву.

Після реконструкції Стрітенська церква стала трибанною та двохвітарною. Другий вівтар, що знаходився з північного боку, був освячений в ім'я святого апостола і євангеліста Іоанна Богослова.

На цей час господарська діяльність церковної общини була на досить високому рівні. Документально підтверджено, що в жовтні 1722 року церква мала пасіку в 20 вуликів та господарський двір, на якому разом з іншими спорудами був і шинок, «а в нем дається мед и пиво».

У плані церква, ймовірно, мала вигляд тризрубної, трибанної дерев'яної споруди, покрівля та верхи якої були вкриті гонтом і увінчані кованими металевими хрестами. Таке планування було досить типовим для тогочасної культової архітектури Лівобережної України.

Приблизно в цей же час поруч із реконструйованим храмом звели досить велику триярусну дерев'яну дзвіницю. В 1767 році на ній встановили дзвін вагою 50 пудів.

Станом на жовтень 1776 року до Стрітенської церкви було приписано 200 дворів та 47 бездвірних хат полтавського передмістя. На цей час громада нараховувала близько 1000 осіб.

У такому вигляді храм проіснував ще деякий час («и от ветхости разрушился и что разрушение это случилось в праздник Рождества Христова через два часа после обедни»).

Щодо року руйнування, то з цього питання історики ХІХ століття мали різні думки. Одні вказують, що «предание сохранившееся от старожилков и в главном записанные в церковной описи 1828 г.». Інші стверджують, що автор користувався чутками, а не церковними документами, і т. д. Справа в тому, що всі вони описували історичні події другої половини ХVІІІ століття через 80–120 ро-

ків. Відтоді не завжди мали достовірні письмові підтвердження написаному. Загалом зруйнування храму датували в проміжку часу між 1781 та 1784 роками.

Аби більш конкретно з'ясувати рік зруйнування, проаналізуємо два документи. Та перед цим зробимо невеликий екскурс в історію.

Після закінчення російсько-турецької війни до Російської імперії відійшла значна територія на узбережжі Чорного моря, що до цього контролювалася Османською імперією та мала велике стратегічне значення. Пізніше, після ліквідації в 1775 році Запорозької Січі, яка захищала південні кордони імперії від татарських набігів, виникла потреба в управлінні територіями південніше Дніпра. Як результат, виникла нова адміністративно-територіальна одиниця — Новоросійська губернія. Генерал-губернатором нового утворення «та головним командиром» став фаворит Катерини ІІ Г. О. Потьомкін. Центром губернії визначили місто Кременчук.

За роки правління Г. О. Потьомкіна на відвоєнованих у Туреччини землях були засновані нові міста та фортеці з відповідною інфраструктурою, створено Чорноморський флот та облаштовано корабельні верфі. Але при цьому було також багато прорахунків і зловживань. Вороги Потьомкіна, не розуміючи важливості здобуття Криму, говорили про те, що Крим і Новоросія не варті витрачених на їх облаштування коштів. Зважаючи на такі розмови, Катерина ІІ вирішила особисто оглянути нові землі.

На початку 1780-х років розпочалася підготовка до імператорської подорожі. Як досвідчений царедворець, Г. О. Потьомкін розумів, що від результату цієї поїздки буде залежати не лише його кар'єра, а й подальше життя. Тому він доклав максимум зусиль до того, аби достойно зустріти імператрицю та продемонструвати все зроблене ним у найбільш вигідному для себе світлі.

Для відпрацювання маршруту та підготовки всіх організаційних питань подорожі до Санкт-Петербурга був направлений І. М. Синельников — губернатор Катеринославського намісництва, створеного 1784 року замість Новоросійської губернії.

Щоб показати добробут народу, на підлеглих Г. О. Потьомкіну територіях були розпочаті інтенсивні роботи по будові та впорядкуванню населених пунктів, через які мав пролягти маршрут подорожі імператриці. Мав він пролягти і через місто Полтаву. Оскільки Катерина ІІ вважала себе наступницею справи Петра І, то не включити відвідання міста, яке тісно пов'язане з його ім'ям, було просто неможливо.

Закінчення на с. 16–17

Закінчення. Початок на с. 15

Одним із відомих нам державних чиновників, який займався питанням підготовки поїздки, був академік Російської Академії Наук, професор В. Ф. Зуєв. Він особисто проїхав по маршруту слідування царського поїзда: Курськ—Белгород—Харків—Полтава—Кременчук—Дніпровські пороги—Херсон. Матеріали цієї подорожі були опубліковані 1878 року в Санкт-Петербурзькій академічній друкарні під назвою «Путешественные записки от С.Петербурга до Херсона в 1781 и 1782 году». В цій праці для нас особливо цінними є описи міст Полтави, Кременчука та інших населених пунктів Полтавщини, через які проходив його маршрут. Щодо культурних споруд Полтави автор вказує: «Церквей всех в городе как каменных, так и деревянных не считая монастыря девять». Станом на 1781 рік місто мало Успенський собор, приходські Стрітенську, Воскресенську, Миколаївську, Різдва Богородиці, Спаську, Преображенську та кладовищенську Всіхсвятську церкви.

Виходячи з вищевказаного можемо сміливо стверджувати, що станом на кінець серпня 1781 року споруда дерев'яної Стрітенської церкви ще існувала.

Іншим документом, який також пов'язаний із відвіданням Полтави Катериною II, є «План города Полтавы с околичною ситуациею и с показанием вновь прожектируемых кварталов, и изображением места для постройки дворца. Сочинен август 3 дня 1783 года».

На цьому плані Стрітенська церква показана як існуюча дерев'яна, а поряд із нею ведеться будівництво нового мурованого храму. Зауважимо також, що на факт будівництва нового мурованого храму не вказував жоден дослідник. Ймовірно, будь-які записи з цього питання в архіві консисторії не збереглися.

На підставі названих джерел можна зробити висновок, що дерев'яна споруда церкви на честь Стрітення Господнього «обрушилась» не раніше 7 січня 1784 року.

До дводенного перебування в Полтаві імператриці Катерини II був розроблений детальний сценарій, а для його виконання запланований досить значний навіть за сьогоденнішими мірками обсяг робіт із благоустрою міста та будівництва нових об'єктів. Передбачалося наступне: привести в порядок могилу руських воїнів на Полі Полтавської битви; завершити будівництво мурованої дзвіниці Хрестовоздвиженського монастиря; неподалік будинку А. С. Милорадовича, що планувався для тимчасового розміщення царського двору, збудувати муровану альтанку, «из которой открывался чудесный вид на Крестовоздвиженский монастырь, реку Ворсклу, отдаленные луга, поля и леса»; збудувати нову дерев'яну Георгіївську церкву; по шляху проїзду царського кортежу в селі Нижні Млини реконструювати Михайлівську церкву; для впорядкування основної магістралі міста завершити будівництво нової мурованої церкви на честь Стрітення Господнього замість існуючої дерев'яної.

Можливо, аби прискорити термін будівництва нової споруди, замовники звернулися до майстра, який 1773 року за кількасот метрів від нового будівельного майданчика завершив зводити церкву на честь Воскресіння Господнього і запропонував звести новий храм «за подобою». Такий спосіб будівництва був дуже давній і досить поширений, бо давав великий економічний вигаш. При цьому за основу бралися не тільки архітектурні форми та фізичні розміри, а й технологія виконання робіт, підрахунок обсягу матеріалів, що суттєво зменшувало вартість будівництва та заощаджувало час, що в даному випадку дуже важливо.

Багато істориків уже в XX столітті вказували на схожість цих двох будівель не лише в плануванні, але і в пропорціях, визнаючи при цьому, що все-таки це різні споруди, хоча й мають багато спільного.

На сьогодні невідомо, хто є автором проекту будівництва Стрітенської церкви, але те, що він був професійним архітектором, не викликає сумніву. Можливо, це справді був авторський повтор, але новозбудована споруда аж ніяк не псувала своїм виглядом центральної вулиці міста протягом наступних 150 років свого існування і була однією з окрас міста.

Наслідуючи традиції українського мурованого культового зодчества, будівничий звів п'ятибаний храм, що мав центричну компози-

Церква Стрітення Господнього у Полтаві

Макет Стрітенської церкви, виготовлений архітектурною студією «Храм»

цію, використавши в плануванні форму рівнокільцевого грецького хреста із заокругленими сторонами, над якими розмістив світлові барабани, зорієнтувавши їх за сторонами світу. Як показує ситуаційний план, споруда при цьому була зведена під кутом до головної вулиці міста.

Площини восьмигранних світлових барабанів прикрасили високими арковими вікнами. По контуру вони були оздоблені профільованими наличниками і мали характерні барокові покрівлі, над якими були встановлені декоративні ліхтарики із завершенням у вигляді металевих куль досить великого діаметру. Над ними височіли ковані позолочені хрести. Для збільшення освітлення внутрішнього центрального об'єму в головному куполі додатково були розміщені 16 люкарн (віконні прорізи у даху або куполі), також прикрашених профільованими наличниками та тягами. Ордерну обробку фасадів доповнював ліпний декор, що давав різноманітну гру світла й тіні.

Будівництво тривало близько п'яти років. На початку 1787 року церква була «приведена в окончательное благолепие» — закінчено монтаж триярусного різьбленого іконостасу. Тоді ж храм і освятили.

Головний тягар організації та ведення будівництва ліг на плечі ієрея-намісника Миколая Ортинського та ктиторів — військового товариша Пантелеймона Приказного, Якова Коліушки та протопопа Іоанна Станіславського, який був вихідцем із півчих Імператорського Двору часів імператриці Єлизавети Петрівни та служив у Стрітенській церкві 42 роки — з 1757 по 1799 рік.

У 1794 році з південного боку від основного вівтаря в храмі встановили третій — в ім'я першомученика архidiaкона Стефана.

Основною прикрасою церкви, за спогадами сучасників, був її іконостас: «дерев'яний, резной с вызолоченными деталями... отличающийся исключительно высоким мастерством исполнения»; «иконостас Полтавского Сретенского храма весьма величествен и красив и, по всей справедливости, служит лучшим его украшением»; «иконостас в три яруса в старинном вкусе, в нем много резьбы и позолоты». Але таким він став 1794 року, коли «иждивением дворянки Марии Андреевны Колюшки» (можливо, дружини Якова Коліушки) було пожертвовано 1000 рублів, за які іконостас був «позлащен и перекрашен».

У 1805 році, «апреля 29, церковь была обновлена», а 1807 року була «по ветхости снята» стара дерев'яна дзвіниця, що проіснувала понад 50 років. Натомість у 1808 році була «устроена... в стороне от храма небольшая колокольня на 4 столбах». У 1823 році до Стрітенської церкви була приписана нововлаштована в Полтавській богадільні домовна Покровська церква. Самостійною

остання стала лише через два роки, у 1825-му.

При Стрітенській церкві був хор, що славився в Полтаві своєю майстерністю. Організував його протоієрей Федір Базилевич, який був настоятелем храму в 1831—1847 роках: «При Сретенской церкви старием бывшого настоятеля, протоієрея Федора Базилевича (с 1831 по 1847 год), знатока и любителя искусного церковного пения, был составлен отличный хор певчих из девочек, обучавшихся в мастерской одной модистки, Ксении Заоновой, регентом которого был ее муж».

У 1832 році Полтаву відвідав імператор Миколай I: «11 сентября, в воскресенье, изволил слушать обедню в Полтавской Сретенской церкви, служил протоієрей градского Успенского собора Марк Кийков с протоієдіаконом кафедрального Переяславского собора Смеречинским в присутствии Преосвященного Нафанаила Павловского. По окончании обедни Государь благодарил его за отличный порядок служения».

У 1846 році постало питання про розширення храму та спорудження нової мурованої дзвіниці. Того ж року Полтавським губернським архітектором були виконані креслення стосовно проєктованих робіт. На сьогоднішній день ці документи дають досить великий обсяг інформації, починаючи від містобудівної ситуації станом на середину XIX століття, до зображення самої споруди та майбутньої прибудови. До пакета документів входили: вкопіровка з плану Полтави з вказівкою місця, на якому знаходиться Стрітенська церква; план і фасад дзвіниці та трапезної, яку планувалося добудувати до Стрітенської церкви; план і розріз дзвіниці з теплим приділом, що його планувалося добудувати до Стрітенської церкви. Однак із невідомих причин розгляд виготовленої документації був перенесений на три роки. Її розглянули в Полтавській губернській будівельній комісії лише 28 лютого 1849 року, а затверджена вона була «Общим присутствием департамента проєктов и бюджетов» 5 серпня 1849 року. Оригінали цих креслень перебувають у Державному архіві Російської Федерації у Санкт-Петербурзі.

Таким чином, згідно з наявними документами добудова до храму складалася з чотириярусної дзвіниці та двоповерхового приміщення, перший поверх якого передбачав збільшення площі церкви, а прохід через дзвіницю перетворювався на паперть. У бокових крилах першого ярусу дзвіниці передбачалося розташувати приміщення для охорони та сходи на наступний ярус. На другому поверсі було проєктовано створення такої церкви, вівтар якої мав би розміщуватися на хорах уже існуючого храму. На четвертому ярусі, де були чотири високі аркові прорізи, мали знаходитися дзвони.

Будівництво дзвіниці та реконструкція храму були закінчені 1851 року «при старании бывшего

тогда настоятеля, протоиерея Павла Катранова, церковного старосты Александра Петровича Ворожейкина и иждивением прихожан Василия Гавриловича Ворожейкина и купца Стефана Медведева... При сем существовавшие притворы с западной и южной стороны храма сняты, а северный превращен в ризницу. Всеи суммы, употребленной на эти постройки с колокольнею, по приходским книгам значится всего до 7000 руб., в том числе 700 руб., уплаченных художнику за иконостас в теплую церковь». Однак навряд чи обійшлося лише цією сумою: «По всей вероятности, усердные и богатые прихожане Сретенские жертвовали на нее, кроме денег, и материалами, которые по записи не значатся».

У 1862 році на клопотання церковної общини Полтавська духовна консисторія розглянула питання щодо заміни старого іконостасу на новий. Справа складалася із 36 аркушів. Однак до виготовлення нового іконостасу так і не дійшло. У 1863 році «іконостас во всех частях своих» був лише оновлений. Згодом Полтавською духовною консисторією видано дозвіл на освячення після проведення ремонтних робіт «придельного храма св. Иоанна Богослова», а потім здійснено капітальний ремонт усєї церкви.

У 1881–1902 роках церква має «мужской хор певчих под управлением Ивана Филиповича Русанова».

Картина В. Волкова. Стрітенська церква. Поруч будинок Ромера, де занохолося ательє Хмелевського

Стосовно церковної громади маємо свідчення, що 1901 року вона нараховувала 106 дворів, у яких проживало 426 душ чоловічої та 469 душ жіночої статей, а в 1912-му — «прихожан мешчан, дворян, купцов» було 397, козаків — 120, селян — 259 душ.

У ХХ столітті, після кількасотрічного існування, над церквою, як і над усіма пам'ятками архітектури культового призначення, нависла реальна небезпека. У цей час існуючою владою було організовано широкомасштабне вилучення церковних цінностей у фонд боротьби з голодом. На захист подібних пам'яток став Центральний Пролетарський музей Полтавщини, який 1923 року підготував «Список пам'яток архітектури в сучасних межах Полтавщини, взятих під охорону ЦПМП». Цей документ включав 72 об'єкти, серед яких була й церква на честь Стрітення Господнього в Полтаві. Однак на виконання рішень XV з'їзду ВКП(б) (грудень 1927 року) Центральний Комітет Комуністичної

партії (більшовиків) 30 червня 1928 року підготував резолюцію «Про релігійний рух і антирелігійну пропаганду», в якій наголосив на необхідності посилення наступу проти релігії.

У 1929 році Харківська інспектура охорони пам'яток переглянула реєстр пам'яток культури та зняла з обліку низку об'єктів, серед яких була і Стрітенська церква в Полтаві. Тоді ж релігійна громада була знята з реєстрації, а сама культова споруда зачинена. В 1932 році, з інтервалом у кілька днів, були підірвані споруди полтавських Воскресенської та Стрітенської церков. Як розповідали очевидці, руїни цих колишніх окрас міста кілька років залишалися нерозібраними, підтверджуючи цілковиту безглуздість зробленого. І лише в 1955–1957 роках на місці, де колись стояла церква на честь Стрітення Господнього, за проектом архітекторів В. А. Пасічного, Л. С. Вайнгорта та інженера П. І. Оверченка був зведений будинок Полтавського міськкому Компартії України. Нині цей будинок займає Апеляційний суд Полтавської області в кримінальних справах.

Валерій Павленко

Стрітенська церква у Полтаві. 1930 рік

Із священиків Стрітенського храму відомі:

протопоп Тимофій Леонтій (1741–1756),
намісник Ортинський Стефан (1748),
намісник Ортинський Іоанн (1775–1796),
протопоп Станіславський Іоанн (1757–1799),
намісник Ортинський Миколай (1775–1796),
протоіерей Стефановський Дмитрій (1796–1811),
протоіерей Хилецький Дмитрій (1798–1831),
протоіерей Слотинський Георгій (1812–1845),
протоіерей Базилевич Федір (1831–1847),
протоіерей Кондратович Миколай (1845–1867),
протоіерей Катранов Павел (1849–1855),
протоіерей Думитрашко Миколай (1855–1862),
священик Данилевський Михаїл (1849–1864),
священик Лебединський Федір (1864–1868),
священик Загорський Іоанн (1868),
священик Зіньківський Василій (1868–1872),
священик Бельговський Іоанн (1867–1873),
священик Юзефович Даниїл (1862 — після 1875),
священик Кузнецький Миколай (1873 — після 1875),
протоіерей Рибалкін Григорій Порфирівич (1890),
протоіерей Галабурський Іоанн Миколайович (1895),
протоіерей Уралов Миколай Якович (1902, 1912),
священик Шереметинський Олександр Ананійович (1890, 1895, 1902),
священик Петровський Іоанн Іоаннович (1912).

Оформити передплату на «Відомості Полтавської єпархії» можна з будь-якого місяця в будь-якому відділенні «Укрпошти»:

ф. П - 1

АБОНЕМЕНТ на газету

01125

Відомості Полтавської єпархії	Кількість комплектів	1
-------------------------------	----------------------	---

на 2019 рік по місяцях

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

Куди

поштовий індекс

адреса

Кому

ДОСТАВНА КАРТКА-ДОРУЧЕННЯ на газету

01125

Відомості Полтавської єпархії	Кількість комплектів	1
Вартість передплати		
Вартість переадресування		

на 2019 рік по місяцях

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

поштовий індекс

місто, село

область

код вулиці

район

буд.

корп.

кв.

вулиця

До святинь храмів Полтави

Макаріївський кафедральний собор

вул. Лялі Убийвовк, 2-а, тел. +38 (0532) 59-25-76

Горбанівська ікона Божої Матері

(читання акафіста за вечірнім богослужінням у неділю о 17.00)

Ікона прмч. Макарія з часточкою мощей

(читання акафіста за вечірнім богослужінням у четвер о 17.00)

Хрестовоздвиженський монастир

вул. Паїсія Величковського, 2-г, тел. +38 (0532) 56-14-68

Мощі свт. Афанасія (Вольховського) і свт. Іларіона (Юшенова)

(молебень з читанням акафіста у суботу о 7.00)

Ікона Божої Матері «Оупованіє всѣхъ концѣвъ землі»

(читання акафіста за вечірнім богослужінням у неділю о 16.00)

Спаський храм

вул. Соборна, 10, тел. +38 (05322) 2-86-29

Ікона Божої Матері «Троїщина»

(молебень з акафістом у неділю о 16.00)

Храм мученика Іоанна Воїна

вул. Маршала Бірюзова, 64-б, тел. +38 (0532) 65-30-07

Ікона мч. Іоанна Воїна з часточкою мощей

(читання акафіста за вечірнім богослужінням у неділю о 17.00)

Ікона Божої Матері «Всещица»

(читання акафіста у вівторок о 17.00)

Ікона Божої Матері «Оутоли моѣ печѣли»

(читання акафіста в четвер о 17.00)

Андріївський храм

вул. Сінна, 3-а, тел. +38 (0532) 56-93-49

Ікона мц. Наталії з часточкою мощей

(читання акафіста мчч. Адріану і Наталії за вечірнім богослужінням у неділю о 18.00)

Ікона Богородиці «Всещица»

(читання акафіста у четвер о 18.00)

Ікона свт. Іоанна Шанхайського з часточкою мощей

(читання акафіста у понеділок о 18.00)

Свято-Троїцький храм

вул. Паїсія Величковського, 2-г, тел. +38 (0532) 56-14-68

Ікона «Шестіє Святга Духа»

(молебень Святому Духу в среду о 12.00)

Ікона свт. Миколая Чудотворця з часточкою мощей

(молебень свт. Миколаю в четвер о 12.00)

Пантелеймонівський храм

вул. Європейська, 64, тел. +38 (0532) 53-21-58

Ікона вмч. Пантелеймона з часточкою мощей

(читання акафіста вмч. Пантелеймону у вівторок о 10.00)

Ікона свт. Миколая Чудотворця

(читання акафіста в четвер о 10.00)

Храм святих мучениць Віри, Надії, Любові

проспект Першотравневий, 23, тел. +38 (0532) 2-16-59

Ковчег з часточкою мощей свт. Іоасафа Белгородського

(читання акафіста в суботу о 9.30)

Почаївська ікона Божої Матері

(читання акафіста за вечірнім богослужінням у неділю о 17.00)

Вознесенський храм

вул. Зоряна, 2, тел. +38 (0532) 66-16-23

Ікона Божої Матері «Влади мірська Пшкарівська»

(читання акафіста у неділю о 17.00)

Серафимівський храм

вул. Героїв Сталінграда, 1-б, тел. +38 (0532) 58-34-96

Ковчег з часточкою мощей прп. Серафима Саровського

(читання акафіста за вечірнім богослужінням у неділю о 17.00)

Ікона Богородиці «Вдѣвѣмаѣ Чѣша»

(читання акафіста в середу о 9.30)

Ікона Богородиці «Въ родѣхъ Помощница»

(читання акафіста в п'ятницю о 9.30)

Оформити передплату на «Відомості Полтавської єпархії» можна з будь-якого місяця в будь-якому відділенні «Укрпошти»:

Зворотній бік форми СП-1

(Абонемент)

На абонементі повинен бути проставлений відтиск касового апарата. При оформленні передплати (переадресування) без касового апарата на абонементі проставляється відтиск календарного штампеля відділення зв'язку. У цьому разі передплатнику видається абонемент з квитанцією про оплату вартості передплати (переадресування).

(Доставна картка-доручення)

Передплатник із сплачених ним коштів за передплату доручає Розповсюдженню сплатити Видавцю суму в розмірі видавничої вартості передплаченого видання на умовах і в строки, визначені Розповсюдженцем.

Оголошення

Шановні читачі!

Газета «Відомості Полтавської єпархії» з року в рік веде літопис церковного життя єпархії, знайомить віруючих з цікавими подіями і людьми, розповідає про святих землі Полтавської і маловідомих святих, висвітлює питання основ віри, православної педагогіки, православного мистецтва тощо. Щоб і надалі наш часопис мав можливість нести до своїх читачів друковане слово, просимо підтримати його — оформити поштову передплату на наступний рік для себе, своїх рідних і близьких людей. Бланк передплати надруковано на с. 17–18, його можна отримати також у відділеннях поштового зв'язку.

Редакція

«Відомостей Полтавської єпархії»

Елена Кучеренко

Художник Валерій Крылатов

О простых бабушках, Серафиме Саровском и мире, который мы теряем

Позвали профессора. Он осмотрел — всё хорошо, температура в норме... Спрашивает: «Кушать хочешь?» — «Очень хочу!»

Вскоре Марию выписали. А еще через некоторое время она с семьей поселилась в своем родном селе и как-то попала на службу в храм, куда ее мать водила девочкой.

«А там с правой стороны — дед в фартуке, тот самый, — радостно говорит бабушка Маша. — А потом я узнала, что это не просто дед, а Серафим Саровский. И не фартук у него, а епитрахиль».

«После этого случая бабушка Маша (а тогда еще просто Мария) из храма уже ни ногой, несмотря ни на какие гонения, — рассказывает отец Анатолий. — Кем только там ни работала. А потом и церковь в нашей Знаменке восстанавливала и открывала. Пока были силы, всё там делала. А сейчас всё спрашивает меня: “Батюшка, когда же я умру?” А я ей отвечаю: “Бабушка Маша, не умирайте, лучше помолитесь за нас”. Ведь это люди, молитвами которых мы живём...»

Свадьба по-партийному

Бабушка Ксения совсем неграмотная. Но ещё в детстве многие молитвы знала наизусть. Родители всегда брали девочку с собой в храм. Да и дома у них много молились, и часто кто-нибудь из взрослых читал вслух Писание.

Когда была молодой девушкой, полюбила парня, Сергея. И он ее. Тянуть долго не стал — пришел свататься. И всё бы хорошо, но семья жениха была неверующей. Более того, сам Сергей — партийный работник. А отец вообще из комиссаров. Родители же Ксении категорически отказались выдавать дочку замуж без венчания.

«Папаша-комиссар попытел-попытел, а потом, скрипя зубами, согласился, — рассказывает старушка. — Расписались. Но когда подъезжали к церкви, он на подножку стал и никого из машины не выпустил. Обманул нас. Приехали домой. Как я горько плакала! Понимала, что без разрешения такого папы никто нас не обвенчал бы. Времена-то какие...»

Вскоре в семье родился первенец. И сразу заболел. Температура высокая, чихнет прямо на глазах. Врачи сказали: «Не жилец».

Тогда поехала Ксения в церковь в Каменку (в ту самую, где Мария увидела на иконе своего «деда в фартуке»). А там был мужичок чудаковатый. Все его звали «блаженный Никола».

«Я в церкву ту захожу, плачу, от слез ничего не вижу, — говорит бабушка Ксения, — а Никола спрашивает: “Чего ревешь?” — “Так и так, сынок умирает”. — “А вы венчаны? Вот как повенчаесть, так и выздоровеет”. Я мужу сказала и свекрухе, она как-то договорилась, и нас тайно ночью батюшка обвенчал. А как повенчались, сразу температура у сына спала, кушать начал. И муж мой сказал: “Есть Бог!” Да так поверил, что партбилет порвал».

В 1942-м Сергея забрали на фронт. «Он всю войну прошел с верой и молитвой, — вспоминает бабушка Ксения. — А когда вернулся, говорил: “Как же не верить, если у меня вся гимнастерка пулями изорвана, а я живой. По одежде “чикали”, а меня не касались”».

Но с войны муж вернулся не сразу. Когда брали Берлин, во время одного боя в дом, где они находились, попал снаряд. На него с товарищем упала стена, тот погиб, а Сергей оказался в госпитале.

Война закончилась, а муж всё не возвращался... Ксения много плакала, боялась, что погиб или бросил. И однажды, как она рассказывает, ей во сне явилась Божия Мать и говорит: «Подожди, скоро придёт». Так и случилось.

«Семья у нас была многодетная, жили трудно, но в Бога верили и ничего не боялись, — дальше ведет свой рассказ бабушка Ксения. — А некоторые всё приставали: “Зачем вам это надо, сделай аборт и живи как нормальный человек”. А мы только улыбались. Не понимали они нас...»

Но однажды, когда в очередной раз узнала, что беременна, Ксения начала унывать. «Может, они правы?» Пока муж был на работе, решила съездить в больницу, сделать аборт.

«Прямо наваждение какое-то нашло, — говорит она. — В тот день погода стояла тихая, а только я ворота открыла — оттуда ураган. Меня аж во двор обратно задуло. Тут я в себя пришла и поняла, что хотела сотворить...»

Отец Анатолий очень любит бабушку Ксению, старается почаще ее навещать. «Знаешь, из-за чего она очень переживает? Из-за того, что раньше люди были добрые, а теперь часто каждый сам за себя. А тогда, рассказывает, во время войны и потом, если у кого коробок спичек был, на всю улицу делили. И хлеб тоже. И плачет. Жалеет нас...»

Возвращение добра

Бабушке Параскеве 94 года. «Недавно она сломала шейку бедра и, понимая, что, возможно больше не встанет или даже умрет, она позвала меня к себе, — начинает новое

повествование отец Анатолий. — Мы долго беседовали и в итоге я спросил, не держит ли она на кого-нибудь обиды. Оказалось, что эта почти столетняя старушка в жизни ни на кого не обижалась».

Бабушка Параскева (или баба Паша, как ее называют) помнит, как отец с детства учил их всегда делать только добро — всем, любому человеку.

«Зашёл кто к нам во двор, нравится он нам, не нравится — приглашай в дом, — рассказывает она. — Не спрашивай, хочет он или нет, а сразу накрывай стол, наливай чай».

Был у Паши в молодости случай. Почему-то невзлюбила ее одна женщина.

«Клеветала на меня, говорила всем, что я такая-сякая. Мне соседи зачем-то передали. А смотрю как-то, идет она с работы мимо моего дома».

Параскева позвала свою обидчицу, пригласила в дом, напоила чаем, расспросила, как у нее дела. Женщина только глазами хлопала от удивления. А соседи потом у виска крутили: «Она ж про тебя гадости такие говорит, а ты ее чаем поишь».

«А я каждый раз так делала, когда она мимо моего дома шла. В конце концов она прощения у меня попросила, и мы подружились».

У самой бабушки Паши в семье не всё гладко. Внучка непутевая. Вышла замуж, а потом мужа Николая бросила и уехала с другим. Парень дошел до отчаяния, чуть руки на себя не наложил. Но бабушка Параскева его всегда к себе звала, утешала. Спасла от отчаяния. Когда Николай решил опять жениться и дом купить, она деньгами помогла, хотя, считай, он ей никто уже — бывший муж внучки.

А когда баба Паша шейку бедра сломала, отец Николай, Иван, узнав об этом, ей и продукты, и деньги привез. Навещает часто. Хотя в селе его недолюбливают и считают жмотом. Но не забыл Иван, как Параскева сыну его помогла.

«Да и какой Иван плохой человек, если так обо мне заботится», — удивляется старушка.

«А ещё она часто повторяет, что если с человеком по добру поступать, то Бог никогда не оставит, — говорит отец Анатолий. — Так ее отец учил. Что добро всегда рождает другое добро. И так она просто обо всём этом рассказывает, что видишь: для человека это жизненный принцип, он по-другому не умеет...»

Бабушка-хулиганка и половина хлеба

Баба Шура — местная «хулиганка». Весёлая и разбитная. К отцу Анатолию обращается исключительно на «ты». И вообще с ним запанибрата. Рассказывает, что в семье их было девять детей.

«Я родилась самая слабая. Времена были голодные, кормить нас было практически нечем. А тут я еще и заболела. Лежу умираю, а мамка рядом сидит плачет». Вдруг заходит священник. Просит поест. «Мамка достала, что было, отдала. А он спрашивает: “Чего плачешь?” — “Да вот дочка умирает”. — “Не умрет, — говорит батюшка, — ты у нее еще на свадьбе гулять будешь. Дольше всех проживёт”».

Так и получилось. Все братья-сестры бабы Шуры уже умерли, а она живет. И все шутит и смеется...

А бабушка Маша (не из первой истории, другая) тоже на всю жизнь запомнила поступок своей матери. Детство у них было тяжелое. Как, собственно, почти у всех тогда. Часто дома вообще было нечего есть.

«Однажды мама только булку испекла, поставила остывать, — вспоминает она, — заходит какой-то старичок. А мы, дети, сидим, ждем покушать. “Мир вашему дому”, — приветствует старик. Рассказывает, что с пути, просит поест. Мама половину хлеба отрезает, ему отдает. А он благодарит и говорит: “Как бы тяжело ни было, в вашем доме с голоду никто не умрет”. И ушел. Мы за ним выбежали, смотрим — а нет никого. Только соседи на лавочке сидят. “Где дедушка, который от нас вышел?” — спрашиваем. А они плечами пожимают: “Не было никакого дедушки”».

Но как старичок сказал, так и получилось.

«Многие тогда с голоду умерли, а у нас всегда с этого дня дома хлеб был. И с другими еще хватало делиться».

Мы с отцом Анатолием немного помолчали. Наверное, он думал о своих любимых бабушках. А я мечтала поскорее с ними познакомиться. Что вскоре и произошло. И они мне всё это подтвердили и много чего еще рассказали. Но это уже другая история...

«У этих людей добро в крови, — говорит отец Анатолий. — Потому что Господь для них по-настоящему есть. Они для Него живут. И для людей. И столько они в жизни всего видели и знают — горе, смерть, чудо, милость Божию, — что понимаешь: с их уходом мы потеряем целый мир. Потому что этого сейчас уже нет. Мы другие...»

Скажу честно, если бы мне эти истории рассказал кто-то другой, я бы, возможно, многому не поверила. Но отца Анатолия мы с мужем знаем давно и хорошо и очень его любим. Поэтому я, конечно, удивлялась, но ни секунды не сомневалась, что так оно и было. «Когда этих бабушек слушаешь — как будто жития святых читаешь», — говорил мне в эту мою поездку на Украину отец Анатолий. Мы ехали в село Великая Знаменка, где он служит, и отец Анатолий увлеченно и с большой нежностью рассказывал о своих стареньких прихожанках, с которыми собирался меня познакомиться и которым уже за 90 лет. «По ним пройдешься, пообщаешься — и прямо благодати наберешься, — говорил он. — У них всё по-настоящему — вера, добро, любовь. Мы у этих людей живем взаимы, понимаешь? Пока они с нами, светят нам, греют, молятся, пока духовный опыт с нами разделяют, в этом мире еще что-то хорошее происходит...»

Дед в фартуке и нецензурная брань

Бабушка Маша. Она давно похоронила мужа, а потом и сына, который ее досматривал. И сама уже два раза собиралась умирать. Звала отца Анатолия ее «напоследок» исповедовать и причастить, но жива до сих пор. Перед одной из своих «смертей» она и рассказала эту историю.

...Мария родилась и почти всю жизнь прожила в Знаменке. Родители у нее были верующими. В советское время их местный храм, как и многие, был разрушен, и семья ходила на службы в соседнее село — Каменку.

Гонения на церковь усиливались, антицерковная пропаганда тоже, и когда Маша стала подростком, то в храм уже не ходила. В послевоенное время девушка уехала в Запорожье — работать на заводе. Атмосфера в среде, куда попала Маша, была не из лучших. «Все сквернословили и много еще чего делали, — вспоминает она. — Постепенно я тоже втянулась, привыкла ругаться “по-черному”, вообще научилась нехорошему».

Вскоре Мария вышла замуж и родила ребенка. После родов возникли сильные осложнения. И через какое-то время она уже не могла ни есть, ни вставать с кровати. Ее перевели в отдельную палату для безнадежных — умирать.

«Сначала медсестра заходила чем-то мне помочь, а потом перестала. Иногда только заглядывала проверить, жива ли я еще».

Однажды дверь в палату Марии открылась и вошел какой-то «дед в фартуке».

«Дитячко, тебе тяжело?» — спросил он девушку. «Тяжело». — «Ну ничего, вставай, вот тебе тапочки, и иди за мной». — «Да как же я пойду? — удивилась Маша. — Я даже сесть сама не могу. Умираю я». — «А я тебе помогу», — говорит старичок. Он взял Марию за руку, поднял с кровати, довел до двери, открыл...

«А вместо коридора — дорога, небо и храм, — вспоминает она. — Завел старик меня в притвор, а там две двери в разные стороны. “Хочешь посмотреть, что зща этими дверями?” — “Хочу”. Открыл дед одну дверь — там свечи горят, иконы и как будто ангелы поют... И радость и спокойствие необыкновенные. “Нравится?” — “Нравится, дедушка!”» Открыл вторую. А там тьма и копошение какое-то. И страх оттуда леденящий. У Марии внутри всё обмерло от ужаса. «А здесь нравится? Хочешь сюда?» — «Нет!» — «Так знай, кто сквернословит, сюда попадает», — сказал старичок. Потом отвел Машу обратно в палату, посадил на кровать и вышел. И тут же медсестра заходит: «Ты как села?! Ты же того... этого...» — «Меня дедушка с бородой и в фартуке посадил. Он меня и в храм водил». — «Какой дедушка? Профессор наш?» — спрашивает медсестра, а сама с подозрением посматривает на пациентку — всё ли с головой в порядке.

Вітаємо

Редакція газети «Відомості Полтавської єпархії» щиро вітає кліриків Полтавської єпархії з ювілейними датами, які вони святкуватимуть у березні 2020 року:

протоієрея Василя Мурса, настоятеля Успенського храму села Білики Кобеляцького району, з 45-річчям з дня священницької хіротонії, яке він відзначатиме 2 березня;

протоієрея Олександра Хорішка, настоятеля Олександрівського храму села Михайлівка Машівського району, з 20-річчям з дня священницької хіротонії, яке він відзначатиме 5 березня;

протоієрея Михаїла Палінчака, настоятеля храму Казанської ікони Божої Матері села Філенкове Чутівського району, з 60-річчям з дня народження, яке він відзначатиме 17 березня;

священника Віталія Фазана, клірика храму Різдва Пресвятої Богородиці селища Велика Багачка, з 5-річчям з дня священницької хіротонії, яке він відзначатиме 22 березня;

протоієрея Василя Фазана, настоятеля храму Різдва Пресвятої Богородиці селища Велика Багачка та благочинного Великобагачанського округу, з 35-річчям з дня священницької хіротонії, яке він відзначатиме 24 березня;

протоієрея Олега Лисенка, настоятеля Миколаївського храму села Великий Тростянець Полтавського району, з 45-річчям з дня народження, яке він відзначатиме 24 березня;

протоієрея Богдана Брянчика, настоятеля Михайлівського храму села Яреськи Шишацького району та благочинного Дикансько-Шишацького округу, з 30-річчям з дня священницької хіротонії, яке він відзначатиме 25 березня.

У Свято-Макаріївському кафедральному соборі щосуботи об 11.00 проводяться заняття шахово-шашкового гуртка для дітей. Веде гурток протоієрей Олександр Дубовий. Запрошуються усі бажаючі.

Богослужіння в Богородицькому Горбанівському монастирі

На честь святині землі Полтавської — Горбанівської ікони Божої Матері — освячено храм і утворено монастир на місці її знайдення, неподалік села Горбанівка, біля Баронівських ставків. Поруч б'є святе джерело, що з'явилося, за переданням, після знайдення ікони.

З благословення Високопреосвященнішого митрополита Полтавського і Миргородського Филипа, у храмі обителі звершуються такі богослужіння:

понеділок: 8.00 — молебень Пресвятій Богородиці;

вівторок: 8.00 — подячний молебень Господу з акафістом «Слава Богу за все»;

середа: 8.00 — молебень з акафістом перед іконою святителя Луки Кримського;

четвер: 8.00 — молебень з акафістом перед Горбанівською іконою Божої Матері та освяченням води;

п'ятниця: 8.00 — читання акафіста Пресвятій Богородиці, **16.00** — вечірне богослужіння;

субота: 8.00 — Божественна літургія, **16.00** — всенічне бдіння;

неділя: 8.00 — Божественна літургія.

У дні дванадесятих і поліелейних свят

правиться Божественна літургія о **8.00**, напередодні всенічне бдіння о **16.00**.

У неділю по завершенні літургії працює **недільна школа для дітей**. Запрошуються усі охочі.

По недільних днях працює **монастирська лавка**, в якій можна скуштувати смачну монастирську випічку і багато іншого!

До Горбанівського монастиря починає ходити автобус

По недільних днях, починаючи з 2 лютого, для перевезення бажаючих помолитися за богослужінням у Богородицькому Горбанівському жіночому монастирі курсуватиме безкоштовний автобус за маршрутом Центр–монастир з кількома зупинками за таким часовим графіком:

Центр (школа мистецтв) — 7.00

зуп. Гетьмана Сагайдачного (колишня Фурманова) — 7.10

зуп. Боженка — 7.20

зуп. Розсошенці кінцева — 7.25

Горбанівський монастир — 7.30.

Відправлення автобуса з монастиря — по закінченню богослужіння із вказаними зупинками у зворотному порядку.

Читайте щоп'ятниці «Православний вісник» — додаток до «Відомостей Полтавської єпархії»

ВИХОДИТЬ У ГАЗЕТИ:

«Полтавський вісник»:

передплатний
індекс — **61582**

ВІДОМОСТІ ПОЛТАВСЬКОЇ ЄПАРХІЇ

Щомісячний часопис.

Засновник: Управління Полтавської єпархії Української Православної Церкви.

Свідоцтво про державну реєстрацію: КВ №11359–232ПР від 20.06.2006р.

Передплатний індекс: 01125.

Адреса редакції: вул. Героїв Сталінграда, 1-б, м. Полтава, 36040, Україна.

Телефон/факс: +380 (532) 67-57-72.

Електронна пошта: pravpoltava@ukr.net

Головний редактор:

митрополит Полтавський і Миргородський Филип.

Заступник головного редактора:

Людмила Самойлова.

Фото: диякон Марк Кучеренко, Володимир Педан.

Листування з читачами ведеться

тільки на сторінках газети.

Автори несуть відповідальність за точність

наведених даних.

Тираж номера: 3000 прим. Замовлення №2053302.

Газету надруковано: ТОВ «Видавничий дім «Кераміст».

69057, м. Запоріжжя, вул. Седова, 16. Тел. (061) 228-10-30.

